

האוניברסיטה העברית בירושלים
THE HEBREW UNIVERSITY OF JERUSALEM

הפקולטה למדעי החברה

המחלקה לפסיכולוגיה

רגשות, שאיפות ומשמעויות שגברים דתיים לאומיים חווים

סביב המיניות שלהם

חיבור זה מוגש כחלק מהדרישות לקבלת תואר מוסמך בפסיכולוגיה

במגמה הקלינית של המבוגר

באוניברסיטה העברית בירושלים

מגיש: חננאל רוס

מנחה: פרופ' אוריה תשבי

מנחה משנית: גב' מיכל פרינס

סיון תשע"ח,

מאי 2018

א. אל הקורא

העבודה הכתובה כאן ליוותה אותי במהלך השנה וחצי האחרונות כמעט לכל מקום. השעות הרבות שהושקעו, אלפי העמודים שנקראו, הראיונות שנערכו ותומללו עוררו בי מחשבות ורגשות רבים. השמחה בהתקדמות ובהארת הפנים לה זכיתי כמעט מכל מי ששמע על נושא המחקר, הפליאה נוכח הממצאים, החיבור אל הקשיים שעלו בראיונות, לא הרפו ממני גם בזמנים הרבים שלא יוחדו להתפתחות המחקר. האנשים שפגשתי, הסיפורים שסופרו והמילים שנכתבו ריחפו בירכתי מחשבתי במהלך חודשים רבים. היו בדרך גם תסכולים ואכזבות ורגעים של חוסר אמונה, אבל כעת, בסופו של תהליך, נדמה כי הדרך הייתה פשוטה ומרתקת בהרבה מכפי שהעזתי לשער כשהחלטתי לצאת אליה.

אומרים שהמחבר מת, שמרגע שבו המילים נקבצו, נשמרו והתמצקו לכדי קובץ הנמסר לרבים, אפשר להתעלם ממי שכתב ומהכוונות שהיו או לא היו בדבריו. באמירה זו יש הרבה מן האמת, ואני מאמין ומקווה שהקריאה שלך תניב תובנות, רגשות ומחשבות שלא חלפו במוחי. העושר הגלום בממצאים גדול, וכדרך הטבע לא ניתן להתייחס למלואו. עכשיו כבר אין לי שליטה על הכתוב והמשתמע ממנו ודווקא בשל כך אני רוצה לבקש ממך לספר ולשתף אותי במה שעלה בך. אחת המתנות הגדולות שכותבים יכולים לזכות להם היא שדבריהם ייקראו ויהדהדו, ייתקלו בגבולות ויהפכו לחלק ממרחב. משמח אותי כשאני שומע על כך שדבריי נקראו ונגעו בצורות שונות. עצם הקריאה מעניקה משמעות לכתובה, ולי ככותב הידיעה על כך מספקת ומעניקה כוחות. לבני אדם יש רצון להיראות על ידי אחרים וכך גם לטקסטים ולכותביהם. אפשר להסתפק ב'קראתי' ומותר גם לכתוב גיליונות, כל תגובה שתקבל בברכה.

חננאל,

Hanel8@gmail.com

אסביר מעט על מבנה העבודה.

העבודה נפתחת בסקירת הספרות הקיימת (והלא קיימת) בנושאים שמשיקים לגבריות, למיניות וליהדות והאופן שבו השלושה משתלבים יחדיו. מכיוון שלא מצאתי מחקרים שמתייחסים במישרין לעושר של החוויות המיניות של גברים, פניתי לחקר המיניות הכללי, ספרות המגדר והאופן שבו המבנה החברתי משפיע על גברים ועל השיח שנוגע אליהם. בסקירת הספרות גם מתוארת בקווים כלליים ההשפעה של ההלכה היהודית על ההתנהלות של גברים סביב המיניות שלהם.

פרק הממצאים הוא לב ליבו של המחקר. מופיעים בו הנושאים המרכזיים שעלו מתוך הראיונות כשהם מחולקים לפי פרקים. בכל פרק מופיעות מספר דוגמאות המראות מצד אחד את העושר והשוני של הקולות השונים אך גם את המשותף להם. ניתן לקרוא את הפרק הזה כשהוא לעצמו. פרק הדיון מוקדש להעמקה ולניסיון להבין חלק מהממצאים בעזרת מושגים הלקוחים מעולמות ידע שונים. בפרק זה נעשה גם חיבור בין חלק מהממצאים לבין הידע הקיים ועמידה על החידושים שהמחקר הנוכחי העלה. תתי הפרקים של הדיון אינם תלויים זה בזה, עומדים בפני עצמם ולא מסודרים לפי רצף של התפתחות.

ברצוני להודות לפרופ' אוריה תשבי, שבילתה איתי בשעות של קריאה וניתוח הראיונות, קריאה ובדיקה של הפרקים והעבודה, מחשבה על המחקר ושיתוף בניסיונה הרב כחוקרת וכמטפלת. למיכל פרינס שדחפה והאמינה שבכל זאת אפשר להשמיע את הקול של הגברים ולמצוא את דרך המלך האקדמית להעניק להם מקום. ההיכרות שלה עם השטח סיפקה לממצאים הקשר ותרמה ליכולת להעריך את משמעותם. לד"ר רותי מאיו שדחפה ללכת עם התשוקה והלב ולהפוך את התזה מחובה לזכות. אחרונים חביבים, לשניים עשר הגברים שהביאו את עצמם ולמרות החסמים הקיימים בחרו להשמיע את סיפורם ולחלוק אותו איתי ועם הקוראים. תודה.

ב. סקירת ספרות

המיניות מהווה חלק ממארג החיים האנושי. בני אדם מדברים, יוצרים קשרים, אוכלים, ישנים, מתפללים וגם פעילים מינית. ראוי להבחין בין הפעילות המינית, מין, המתייחסת להתרחשות הגופנית בה אברי המין של שני גופים באים במגע, לבין מיניות המורכבת מממדים נוספים. המיניות מהווה "אינטגרציה של אספקטים פיזיים, רגשיים, אינטלקטואליים וחברתיים של אישיות האדם" (Siecuss Report, 1996).

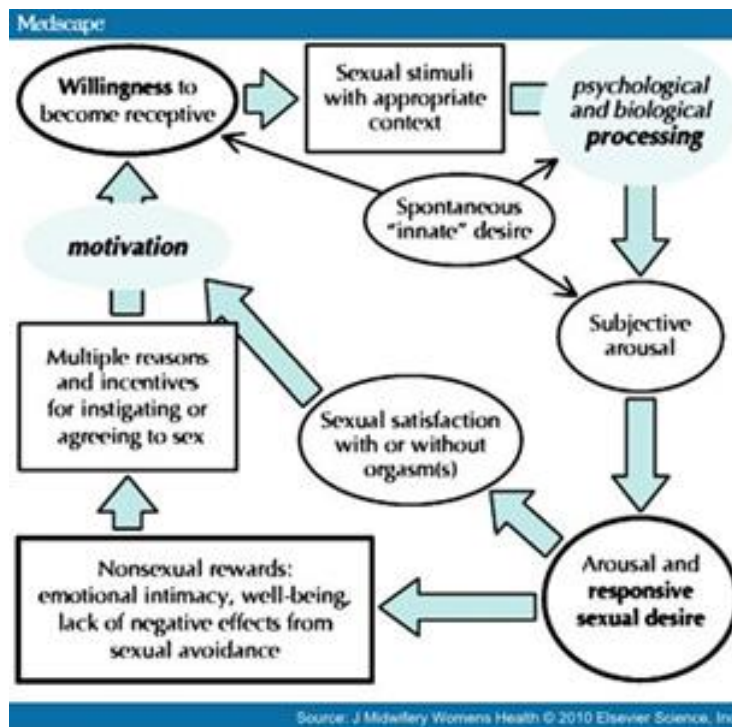
כאשר זוג נמצא בקשר מיני, מבנים פסיכולוגיים, תהליכים ביולוגיים ורגשיים, תפיסותיהם העצמיות, השפעות תרבותיות, ציפיות מהקשר, תקוות וחרדות הנוגעים לזוגיות, מוסכמות חברתיות, התפקוד המגדרי, החינוך והערכים שלאורם גדלו נמצאים יחד איתם ואף הם משפיעים על האופן שבו נחווית המיניות. המיניות איננה אי בודד, היא שזורה בשאר המרחבים בהם מתקיימים בני האדם. הקשרים רחבים המאפיינים את החיים שלו ושלה שותפים בעיצוב הרגשות שהמיניות מציפה והמשמעויות שהיא מייצרת בעבור כל זוג באופן פרטי (Butler, 1990; Kimmel, 2005). קשה להפריד בין ההוויה הפרטית של בני הזוג לבין המשפחה, החברה והתרבות בה הם חיים, "הפרטי הוא פוליטי" (Hanisch, 1969).

ב.1. א. מודלים לתיאור התנהגות מינית אנושית

המודל הראשון שהוצע למיניות האנושית פותח על ידי מסטרס וגיונסון (1969) והתמקד בהיבטים פיזיולוגיים של מעגל העוררות המיני. הם התייחסו למאפיינים הפיזיולוגיים של המפגש המיני – למין ולא למיניות – וטענו כי המודל שלהם תקף לגברים ונשים כאחד. הם הציגו מעגל המתחולל בין תחילת העוררות המינית ועד השיבה לרגיעה (HSRC) וכולל ארבעה שלבים עוקבים: עוררות, מישור, אורגזמה ורגיעה.

מאוחר יותר טענה קפלן (Kaplan, 1979) כי אצל נשים מעגל התגובה המינית מתחיל בשלב מוקדם יותר, בחשק המיני. בלי חשק היכולת להגיע לעוררות נפגמת באופן מהותי, ולכן נכון להפוך את מעגל התגובה המינית לבעל חמישה שלבים.

המודל המקובל העדכני ביותר הוא המודל שבסון הציעה לגבי המיניות הנשית, "מעגל המיניות של האישה" (Basson, 2000) (ראו תרשים 1). מודל זה אינו לינארי ובו שלב אינו מוביל בהכרח לשלב הבא באופן חד-סטרי; מרכיבים שונים משפיעים אלה על אלה בדרכים רבות. בנוסף, היא מתייחסת אל היבטים רגשיים וזוגיים נוספים העשויים להשפיע ולתפוס מקום במעגל התגובה המינית. בסון טוענת כי נשים שאינן נמצאות בזוגיות חוות חשק מיני באופן המתאים למודל של מאסטרס וגיונסון, אולם אצל מי שמצויה בזוגיות ארוכה היצר המיני אינו עומד בפני עצמו אלא משרת צורך חשוב יותר שהוא האינטימיות. לדעתה, החשק המיני הוא תגובתי אצל נשים, בשונה מגברים, שאצלם הוא נתפס יותר כמי שעומד בפני עצמו ולא זקוק לאינטראקציה חיצונית כדי להתעורר. כך למשל, היא מדברת על מוכנות (willingness to be receptive) להתפתחות אינטראקציה מינית, שבכל מיני מצבים עשויה להתפתח לתשוקה ולהגיע לסיפוק מיני שאינו בהכרח תלוי באורגזמה.

Source: J Midwifery Womens Health © 2010 Elsevier Science, Inc.

תרשים 1: מעגל המיניות של האישה
 הכניסה של מונחים כמו מוכנות, עוררות סובייקטיבית וסיפוק מיני שאינו תלוי באורגזמה, הבהירה כי החוויה המינית אינה משתקפת במדדים פיסיוולוגיים בלבד. במטא אנליזה (Chivers, Seto, Lalumière, Laan & Grimbos, 2010) שבדקה את הקשר בין מדדים פיזיולוגיים הבודקים את מידת העוררות המינית הגופנית לבין הדיווח העצמי הסובייקטיבי על החוויה, נמצא כי גם אצל גברים ($r=0.66, p<0.0001$) וגם אצל נשים ($r=0.22, p<0.01$) קיים פער בין צורות המדידה השונות. המחברים מתייחסים לכך שהתגובה המינית האנושית מורכבת משילוב של ממדים קוגניטיביים, רגשיים ותהליכים ביולוגיים, ולכן אפשר לקבל בהבנה את קיום הפער בין צורות המדידה הסובייקטיביות והאובייקטיביות. ברור כי לא ניתן להסתפק בהתבוננות חיצונית או בהתמקדות בגוף הפועל בתוך הפעילות המינית, ויש לשים לב ולשאול גם על האופן שבו המציאות נחווית באופן אישי על ידי השותפים בה.
 בעשורים האחרונים התרבתה כתיבה על המשמעויות והמאפיינים של מיניות נשית והצדדים הזוגיים, החברתיים והפסיכולוגיים שמעורבים ביצירת החוויה המינית (Basson, 2005; 2000; Muhamad, 2016). גם בישראל חוקרות התעניינו בממדים שונים של המיניות הנשית ובחנו את המציאות מזווית פמיניסטית (מירום, 2012; אורשלימי, תשע"ה; פרינס 2012). מחקרים אלה לא התייחסו לחוויה הגברית ולמאפיינים שלה. באופן כללי נראה כי "במשך ההיסטוריה של מדע המין נותרה המיניות הנשית המוקד העיקרי של פרובלמטיזציה" (מוטייה, 2014).

ב.2. איפה הגבר?

לצד מחקרים על המיניות הנשית, לא נמצאו מחקרי עבר העוסקים באופן ישיר בחוויות רגשיות שגברים מוצאים במיניות שלהם. מוחמד (Muhamad, 2016) הציעה כי מכיוון שזוגיות רומנטית בין גבר לאישה נתפסת כנורמה היא נחקרת פחות בהשוואה להרכבים אחרים של זוגיות. באופן

דומה, ייתכן כי בחברה בה גברים נתפסים כמעמד החזק וכנורמה השלטת מוקדשת להם פחות תשומת לב מדעית. באופן כללי, המדע נוטה לעסוק במי שחורג מהנורמה, כך שהנורמה הופכת לא פעם לשקופה ולא מודעת. עם זאת מפליא שחויית המיניות הגברית, התופסת מקום נכבד בתרבות, זוכה להתעלמות מחקרית כמעט גורפת.

היעדר המחקר עשוי להיות מושפע מהיבט נוסף של השיח ההטרונורמטיבי. חוקרות פמיניסטיות טוענות כי במיניות ההטרסקסואלית, המיניות הנשית כפופה לזו הגברית ומוכלת בתוכה (Holland, 2004; Tolman, Davis & Bowman, 2016). לטענתן, במיניות ההטרסקסואלית אין מיניות גברית ומיניות נשית אלא רק מיניות גברית. על פי השקפה זו, המיניות הגברית נוכחת תמיד והיא זו שמעצבת את האופן שבו מתייחסים אל המיניות הגברית וגם אל המיניות הנשית. המיניות הגברית נמשלת למשקפיים שבעדם מסתכלים על המיניות הנשית, ולכן אין צורך להתייחס אליה.

מזווית מעט שונה ייתכן כי כדי לשמר את יחסי הכוח, נוח למיניות הגברית להיוותר שקופה. "אין שעבוד מושלם כשעבוד המעמיד פני חירות; באופן זה נלכד הרצון עצמו" (רוסו, 2009). בתוך האשליה כי המיניות הגברית אינה קיימת לא יתעוררו כוחות שיתנגדו לה. מי שנולד אל תוך הבנייה מתייחס אליה כאילו הייתה טבע מובן מאליו שאין טעם לחשוב עליו, "בטרם ידע לדבר הוא מצווה, בטרם יעלה בידו לפעול הוא מצייט ... כך מקדימים לצקת בלבו הצעיר תשוקות שמייחסים אחר כך לטבע" (שם, עמ' 130). המיניות הגברית נשתלת על ידי החברה כמי שמהווה חלק מהטבע ולכן היא אינה זוכה למבט שני.

לעומת כיוונים אלה, גם אם ניוותר בתוך השיח הפמיניסטי, ניתן לראות את מצב הדברים באור כמעט הפוך. פייר בורדייה (2007) עמד על קושי לדון על תופעה שהדנים בה כלולים בתוכה: "בהיותנו ... כלולים בתוך המושא שאנו משתדלים לתפוס, הטמענו, בצורה של דפוסי קליטה והערכה בלתי מודעים, את התבניות ההיסטוריות של הסדר הגברי. אנו עלולים אפוא להסתייע, כדי להגות את השליטה הגברית, בדפוסי חשיבה שהם עצמם תוצר של השליטה" (עמ' 33). ובכל הנוגע לדיכוי קולות, ייתכן כי המחקר שרובו המוחלט נעשה מזווית ראייה פמיניסטית, מתאפיין באותה נטיית השתקה בדומה לסדר הקיים. כך שצורת המחקר והשיח לא השתנו אלא רק התוכן; אם בעבר ייתכן שהושתקו הנשים, יכול להיות כי בהווה הקול הגברי הוא הנאלם.

ברוח זו ניתן לקרוא את דברי ג'סיקה בנג'מין (2005): "אפשר לנתח את התהליכים הנפשיים המעודדים פיצול ... בלי לתייגם כטובים לחלוטין או כרעים לחלוטין, ובלי לזהות אותם עם מאפיינים גבריים ונשיים. הפמיניזם בהחלט לא הצליח לעמוד בפיתוי זה ... תבנית כזאת של תום נשי ורוע פאלי רק תשיב את הניגוד המגדרי הישן על כנו" (עמ' 245). היא מורה על כך שהפמיניזם לוקה בחלוקה הדיכוטומית בין גברים לנשים, כאשר במקרה הנוכחי הצד הנשי תופס את הגברים כרוע וכמי שאין מקום לקולם, מה שיוצר תמונת תשליל של הדיכוי הנשי שהתקיים לאורך השנים.

יש הטוענים כי השיח הנוגע למיניות חסום בפני גברים (McCabe et al., 2010; Yan et al., 2011). משום שההבניה הגברית אינה מתירה להם לחשוף את המשמעויות המרובות שנוכחות אצלם, כפי שציינה למשל סימון דה בובואר (1949): "גבר לא היה מעלה על דעתו לכתוב ספר על מצבם המיוחד של הגברים באנושות ... עובדת היותו גבר מובנת מאליה" (עמ' 11). מבקרים פמיניסטיים של התרבות טוענים כי בעלי הכוח אינם ערים להשלכות של היותם בעלי כוח (Du

Bois, 1903/2007; Miller, 1976). בהקשר המיני, גברים צפויים שלא להיות מודעים להשפעות של הכוח החברתי המסור בידיהם ולא לשים לב לכך שהם בעלי כוח. בשל כך גברים לא יוכלו לדבר ולהתייחס למבנה החברתי הלא-מודע שבמסגרתו הם חיים. כיוון נוסף להסבר ההתעלמות המדעית יכול להימצא בשיח 'היצר הטבעי' ('natural sexual drive' (Hollway, 1984), על פיו המיניות הגברית היא חד ממדית ולכן לא מעוררת עניין מדעי. בשיח היצר הטבעי הגבר נשלט ומעוור על ידי "דחפים טבעיים בלתי נשלטים" (מוטייה, 2014), מוכן לקיים פעילות מינית בכל עת וכמה שיותר ממנה.

3. ב. מחיר (שיח) היצר

בשיח היצר הטבעי, הגברים לא רק נהנים מהמבנה החברתי בו הגבר וצרכיו נתפסים כמונוליטיים, אלא גם כורעים תחת ההדחקות הנגזרות מהמבנה החברתי הכופה. תיאוריות פמיניסטיות הדגישו את החובה שנשים חשות לספק את היצר הקמאי של הגבר ואת הצורך שלהן לבטל את עצמן בפניו (דבורקין, 1987; Mackinnon, 1989). הולנד (Holland, 1998), התייחסה לכך שנשים המפנימות את שיח היצר הטבעי חשות בתוכן מחויבות לרצות את הגבר ולמלא את התפקיד המיועד להן, וקראה לתופעה זו 'הגבר בתוך הראש'. אורשלימי (2014) הסבירה כיצד שיח היצר הטבעי ושיח 'הגבר בתוך הראש' משתלבים ומשלימים זה את זה. גם לגברים יש 'גבר בתוך הראש', הלוא הוא הגבר ההגמוני, המורה לו כיצד ראוי לגבר להתנהג וכיצד לא (Connell, 2005). הגבר ההגמוני הוא המודל לגבר הרצוי, שאליו גברים משווים את עצמם על מנת להעריך את טיבם כגברים. גם גברים חיים במבנה החברתי וגם הם כפופים לצווים שהשיח והמבנה החברתי מנפקים, וכפי שכתבו Connell and Messerschmidt (2005):

"Without treating privileged men as objects of pity, we should recognize that hegemonic masculinity does not necessarily translate into a satisfying experience of life".

כך ניתן לבחון גם את היחס של גברים לצו הנורמטיבי הנקרא 'ציווי החדירה' (Jackson, 1984; Gavey et al., 1999; McPhillips et al., 2001), על פיו מעצם הגדרתם 'יחסי מין' כוללים כניסה של הפין אל הפות, וללא כניסה זו הם אינם זכאים להיקרא 'יחסי מין'. התסריט ההגמוני של המיניות כולל 'משחק מקדים' (Rubin, 1984) המתקדם באופן לינארי ומתפתח לקראת חבירת אברי המין, והאופן שבו נתפסת ומוגדרת המיניות עשוי להיות מושפע מהשיחים הללו.

יש מי שניסו לחלץ את הגבר מסד החד ממדיות של השיח. הולווי (Hollway, 1984) טענה כי גם לגברים וגם לנשים יש צרכים רגשיים ויצריים, אלא שמתרחש תהליך העברה בין המינים בו הגברים מפקידים את החלקים הרגשיים אצל הנשים והנשים מעבירות את היצרים שלהן לגברים. כך נוצרת מציאות בה נשים נתפסות אך ורק כרגשיות וגברים כיצריים בלבד. היא קראה להפסקת ההעברה הזו ושינוי המבנה החברתי, כך שיותר לגברים להרגיש ולנשים לחשוק. באופן המתאים לדפוס זה מתארים דיינס ופרט (2004) כי בפנייה לטיפול מיני, "הפניות של נשים מתמקדות באופן טיפוסי בסוגיות של תשוקה וריגוש מיני ... בניגוד לכך, אצל גברים, הבעיות המוצגות נוטות להיות

לגבי ביצוע" (עמ' 142). הנשים מחוברות אל עולם הנפש שלהן ונוטות לחוש חוסר תשוקה יחסי בזמן שהגברים מתמקדים בפר המעשי של התפקוד.

בוקובה (2017) הרחיב והדגים את המחירים האישיים והחברתיים שמשלמים גברים הכבולים בשיח התופס ומכונן אותם כמסורסים רגשית ומונעים באופן בלעדי על ידי היצר הטבעי. אחד המחירים המרכזיים לענייננו, שהשיח והתפיסה החברתית מחילים על הגברים, טמון במרכזיות של יכולת התפקוד המיני בהבניית הגבריות. כל לקות בתפקוד המיני מאיימת על עצם הזהות הגבריות:

"No malfunction of the human apparatus ... can be more painful to the male ego or catastrophic to the male psyche than sexual impotence" (Melchiorde & Sloan, 1999).

"The word impotent is used to describe the man who does not get an erection, not just his penis" (Kelly, 1981).

האימפוטנציה מהווה איום עצום על הדימוי הגברי. לעומת זאת אימפוטנציה רגשית וסירוס נפשי נתפסים כנדרשים מהגבר הגברי, הנתבע להיות חזק, יציב ושורד (בוקובה, 2017).

4.2. הקשר בין הבניה חברתית למיניות

בתחום המגדר מחקרים רבים עוסקים בהתייחסות לנשיות ולגבריות ולמבנים החברתיים שמתבנים אותם. הגברים נדרשים לעמוד בדרישות תרבותיות רבות. עליהם להיות יוזמים, תובעניים ומשורררים מינית, מפעילי כוח, כובשים, עצמאיים, שולטים ברגשותיהם, מגנים ומפרנסים של בנות זוגם; ולהימנע מהתנהגויות נשיות או הומוסקסואליות (Mahalik, et al., 2003; Jackson, 2006; Kimmel, 2008; Kreager & Staff, 2009; Schippers, 2007; Tolman, 2006, 2016).

הגברים חווים את הציפיות הללו ברמות מודעות ולא מודעות, וגם הנשים נוטות חלק בשימת הלב ובחיזוק הציפיות (Tolman, 2016), למשל כאשר הן חוות את הגבר כגברי או לא נשי בהתאם לנורמות התרבותיות. ברמה מודעת, הגבריות מהווה קבוצת שייכות שעל מנת להיות חלק ממנה הגברים נדרשים לעמוד בציפיות רבות, ומי שחורג מהן עלול להיות מושלך מהקבוצה ולא להיחשב גבר (Vandello & Bosson, 2013). "אף אחד לא נולד גבר; את הגבריות אתה מרוויח" אם אתה טוב מספיק, נועז מספיק" (Mailer, 1968). ההגמוניה שייכת להבניה של הגבריות, הקובעת מהו גברי ומה לא, ולא לזכרים כפרטים החיים בחברה. כשם שהנשיות כפופה למבנה הפטריארכלי, כך גם הגברים חוסים בצלו.

בוקובה מתאר (2017) כי "מרגע לידתו של הבן, מסמנת החברה להורים שעליהם להפוך אותו ביום מן הימים לגבר מתפקד. מה שנתבע מהם הוא להפנות אליו יחס שיבגר אותו, יחשל אותו ויהפוך אותו לעצמאיי". החברה כופה על גברים לפצל את נפשם ולהרחיק מתוכם (split off) את היסודות הנקביים ומעצבת מעין קופסת גבר (Man box) שאל תוכה היא מגדלת את הגברים (Kivel, 2010).

למשל, כאשר הורים מספרים לילד סיפור עצוב הם ישתמשו בפחות מילים המביעות רגשות בהשוואה לסיפור שמסופר לילדה (Fivush, 2000). כמו כן אימהות מתמקדות בפרן הסיבתי של

הסיפור המסופר לבנים בזמן שעם הבנות הן יביעו את הרגשות שהתעוררו בזמן התרחשות הסיפור (Fivush, 1989), ואבות לבנים משתמשים בשפה יותר הישגית עם ילדם מאשר אבות לבנות (Mascaro, Rentscher, Hackett, Mehl, & Rilling, 2017). בהקשר חברתי, אבות ישמחו ויגיבו יותר לניסיונות של בנותיהם ליצור קשר חברי מאשר אבות של בנים, שיהיו אדישים יותר להתנהגות חברתית של בניהם (Hastings, McShane, Parker & Ladha, 2007).

ויניקוט (2013) התייחס אל הנפש האנושית כמורכבת מיסוד זכרי ויסוד נקבי, כאשר העשייה מאפיינת את היסוד הזכרי בעוד שהיסוד הנקבי מביא את היכולת להיות (being) ולהתקיים בהווה. ויניקוט טוען כי הדחפים היצריים מאפיינים רק את המרכיב הזכרי, ואילו המרכיב הנקבי מגלם את "היכולת להיות", שהיא הבסיס ל"גילוי עצמי ... ליכולת לפתח פְּנים, להיות מְכֻל". בחוויית קיום שאין בה נפרדות לא יתקיימו גם דחפים, החושקים בדבר מה הנתפס כחיצוני, "התייחסות-אובייקט במונחי היסוד הנקבי הטהור הזה, אין לה כל קשר לדחף (או ליצר)" (עמ' 103). לאור המשגה זו, ניתן לחשוב על הצורך הקיים גם אצל גברים "חווית ההיות שייך", שנאסרת עליהם ומורחקת מהם. כמו כן, היסוד הנקבי צריך להקדים את הזכרי משום שבלי חוויית 'אני' אין משמעות לביטוי 'אני עושה': "הצורך של האדם להגיע ל*הווייה* [being] לפני שהוא מגיע לעשייה: אני הנני [I am] חייב להקדים את 'אני עושה', שאם לא כן, ל'אני עושה' אין משמעות עבור אותו אדם" (עמ' 145). בנג'מין (2005) פיתחה את ההתייחסות למחיר שיש לחסך ביכולת להיות ולהכיל (עמ' 143): "בשביל ויניקוט, מרעיון ההכלה לא משתמעת פסיביות כי אם היכולת להכיל את עצמך ... המאפשר לנו לחוש שדחפינו נובעים מבפנים ואי לכך הם באמת שלנו ... תחושת הריבונות של אדם תלויה בקיומו של תוך (ביכולת של אדם להחזיק את עצמו). בלעדיו נעשית התשוקה בלתי אישית, דחף בלבד". המחקר המגדרי מזהה את הגבר ההגמוני כמי שאינו מחובר אל הצורך הנקבי, בעקבות דברים אלו, כדאי לשים לב לרמת הניתוק (דיסוציאציה) בין היסודות הזכריים והנקביים. יש מקום לשאול עד כמה הגבריות החברתית מצליחה להשתיק את הצרכים המאפיינים את היסוד הנקבי, הצורך לחוש קיים, לקבל אישור להווייה, לחוש שייכות המחברת אל בת הזוג.

5.2. מיניות והמסורת היהודית – הזווית המחקרית

המחקר הנוכחי יתמקד בציבור הדתי לאומי, לו יש מאפיינים משותפים רבים, שחלקם נובעים מהמחויבות לכללי ההלכה היהודית שמבנים את החברה בדרכים שונות. מאפייני ציבור זה מובילים לכך שרבים מבניו עוברים מסלול חברות דומה למדי בכל הנוגע למיניות. היכולת לשרטט קווים כלליים מאפשרת לצפות שהגיוון והשונות יהיו קטנים יותר מאשר באוכלוסייה שאינה דתית. מאפיינים אלה הופכים את הציבור הדתי לאומי למי שראוי לתשומת לב ייחודית, ולבחינת האופן שהוא מבנה, משפיע ומעצב את חוויית מי שחי בתוכו. חקר ציבור זה יעשה מתוך הקשבה לשיח ההלכתי ולתנועה של הפרטים החיים בחברה זו ביחס אליו.

ההלכה היהודית אוסרת קיום יחסי מין, ואף נגיעה בבת הזוג אסורה לפני החתונה. עניין זה מסמן נקודת זמן ברורה יחסית של תחילת חיי המין הזוגיים, ומבנה מציאות בה למשל כמעט שלא קיימת השוואה בין חוויות מיניות עם בנות זוג שונות. לצד זאת, בחברה זו המיניות כרוכה כמעט תמיד גם בזוגיות ולא עומדת בפני עצמה. סוכני החברות המלמדים את החתנים לקראת הכניסה

לעולם המיניות הזוגי נקראים 'מדריכי חתנים', עמם נפגשים החתנים טרם חתונתם. זהו מאפיין סוציולוגי הנעשה באופן וולונטרי ומי שאינו מעוניין לקבל הדרכה אינו מחויב בכך. לרוב בוחר החתן ממי לקבל הדרכה. אופי ההדרכה משתנה ממדריך למדריך, ומלבד הוראת הבסיס ההלכתי החופש שיש למדריך הוא רב.

Frances (2018) בחן את הקונפליקטים המיניים וההגנות שמתפתחות סביבם בקהילה האורתודוקסית מודרנית, שהיא המקבילה האמריקאית לקהילה הדתית לאומית. המחקר הוקדש לגברים רווקים וביקש להבין את הקונפליקטים שהם חווים בשל ההתנגשות בין ההלכה והתשוקות שלהם וגם את האופנים שבהם הם מגיבים לקונפליקטים. הוא מצא כי בעיני הרווקים, התשוקות המיניות נתפסו כטמאות, מלוכלכות ומסוכנות. במקרים רבים התשוקה המינית היוותה מרחב שחרג ופוצל משאר מרחבי החיים ובו לא באו לידי ביטוי מאפיינים של שליטה ורציונליות וגם לא של ההתנהגות הדתית ה'טובה' שאפיינה אותם בשאר מרחבי החיים.

Shalev, (2013) חקרה את ההתנסות המינית הראשונה של זוגות דתיים לאומיים, אולם במחקרה היא כותבת כי הגברים והנשים שהיא ראינה מיעטו להתייחס לקשיים שהם חוו בהקשר המיני וגם כאשר עשו זאת, הם צמצמו בתיאורם. עיקר מחקרה מוקדש למקורות הקושי, כפי שהבינו אותם המרואיינים. רק נשים מוזכרות כמי שהמעבר החד מ'אסור' ל'מצווה' עורר בהן קושי. הן הגברים והן הנשים הזכירו את העובדה שהם לא רק קיימו יחסי אישות בפעם הראשונה לאחר החתונה אלא גם עברו להתגורר יחד באותו זמן. מרואיינות גם התייחסו לכך שהן לא הכירו את גופן והידע שלהן אודות מיניות לקה בחסר. על אף שהמחקר הוקדש לזוגות, הבעיות שעלו נגעו רובן ככולן לנשים והבעיה שגם גברים התייחסו אליה לא נגעה ישירות למיניות. מלבד זאת, מחקרה לא התייחס לצדדים חיוביים של החוויה.

6.2. מיניות והמסורת היהודית – ההלכה והמחשבה

בנוסף להבניות ולהגבלות שההלכה מחילה על הקשר הזוגי, ההלכה אוסרת על גברים לאונן ('להוציא זרע לבטלה'), לפנטז פנטזיות מיניות ('הרהורי עבירה') והביטוי 'יצר הרע' מתייחס על פי רוב לליבידו, ליצר המיני ('יצר העריות'). מנגד, אחרי החתונה הופך היחס כלפי המיניות לחיובי ונתפס כמצווה דתית. יחסי המין מהווים חלק מחובות הנישואין, בהם מחויבים בני הזוג לספק איש את רעותו ('מצוות עונה'). ביום החתונה הופך מה שהיה לפרי אסור לדבר רצוי וחיובי. החתונה מכוננת מעבר חד מאיסור להיתר, דבר שעשוי לגרום קשיים שיתבטאו בצורות פסיכולוגיות ואף פיזיולוגיות. ריבנר ורוזנבאום (2005) טוענים כי המעבר החד עלול ליצור קשיים בניסיונות לממש את הקשר המיני ולעורר מתחים סביב המפגש המיני הראשון.

גם לאחר החתונה יש תקופות לא מבוטלות בהן פעילות מינית אסורה על בני הזוג. הלכות 'נידה' קובעות כי מרגע שאישה חווה וסת, בני הזוג אסורים בכל מגע למשך כשנים-עשר יום (ימי הווסת + 7 ימים). איסורים אלה מתקיימים גם לאחר הלידה; האישה צריכה לספור שבוע נטול דימום ולטבול במקווה ואז יכולים בני הזוג לשוב ולקיים ביניהם קשר פיסי ומיני.

לצד חוקי ההלכה, ברובד המחשבתי מתקיימת מחלוקת בנוגע לאופן שבו ראוי להתייחס לפן המיני של האדם. לאורך הדורות ניתן למצוא את מי שתפס את המיניות כהכרח אותו ראוי לצמצם ככל האפשר, כפי שלמשל סובר הרמב"ם (לדוגמה מורה הנבוכים, חלק ג פרקים ח, לג, לה, מט). לעומת זאת יש גם מי שתפסו את המיניות לא רק כמותרת אלא אף כמבטאת קדושה נשגבה

ונפלאה, המהדהדת את החיבור בין עם ישראל וא-לוהיו (למשל ספר הזוהר, תלמוד בבלי יומא, נד, א). מחלוקת זו חוצה את מהלך ההיסטוריה וכך גם בימינו העמדה הערכית והחינוכית שבני הציונות הדתית פגשו במהלך השנים תלויה במקום ובדמויות שהזדמנו להם ואינן ידועות מראש. המחקר הנוכחי יבקש להתמקד במשמעויות שגברים דתיים לאומיים מוצאים במיניות ולשמוע אילו רגשות, ציפיות, צרכים ותפיסות עצמיות מקבלות במיניות מקום, מופיעות מתוכה, משפיעות עליה ומושפעות על ידה. בתוך המרקם שהמיניות מהווה ומתוך מודעות לנוכחות של מספר שיחים הקיימים בחברה העוטפת ומשפיעה על הפרטים החיים בתוכה, ינתן מקום לחוויה האישית של הגברים, להשמיע מה הם מוצאים במיניות, מה חסר להם בה ולאן הם היו רוצים לחתור בתוכה ודרכה.

ג. שיטה - גישת המחקר והנחקרים

הראיונות וניתוחם נעשו בהתאם לגישה האיכותנית-קונסטרוקטיביסטית. שיטת המחקר שנבחרה היא 'תאוריה המעוגנת בשדה' (Grounded Theory). השאיפה היא להניח למרואיינים להבנות את המציאות והמשמעויות שלה בעבורם ולבחון את מה שעולה (שקדי, 2005). בשל מיעוט המחקר שנעשה בתחום, זהו מחקר גישוש המחפש משמעויות שגברים מוצאים ומייחסים למיניות דרך שמיעת קולם והאופן שבו הם חווים את מיניותם.

מחקרים איכותניים יכולים להתמקד בפענוח החוויה של מושאי המחקר, בהבניות חברתיות המעצבות ומכוננות את החוויות הללו או בשניהם גם יחד. המחקר הנוכחי מתמקד ביחידים השייכים לקבוצה, ולכן עיקרו יוקדש לפרישת מנעד החוויות של המרואיינים.

השיחים וההבניות הקיימים מאפשרים ביטויי גבריות ומיניות מוגדרים מאוד וייתכן כי היעדר המחקר המשמיע את הקול האישי של הגברים, מצביע על אפשרות לחשיפת שיחים ומגמות שונים מאלו השולטים במרחב. סביר להניח כי מעטה השתיקה אינו מקרי, הוא מיוסד על כוחות חברתיים תחתם המחקר הנוכחי יבקש לחפש קולות. ברקע הראיונות תרחף שאלת הפער בין הצווים הנורמטיביים לבין החוויות והמעשים שגברים נוקטים בפועל, זאת לצד עצם היכולת לשוחח על נושא רגיש אישית וחברתית.

מחקרי עבר (McCabe et al., 2010; Masters, Casey, Wells, Morrison, 2013) העלו כי כאשר מרואיינים נשאלים על חייהם האישיים, הם מספקים תשובות שונות מאלו המגיעות כאשר מבקשים מהם להתייחס לכלל האוכלוסייה. התייחסות לעמדה או דעה תושפע באופן מורגש יותר מההבניה החברתית, בזמן שהתייחסות לחוויה האישית תניב מידע שיבטא צדדים שונים וייתכן כי אף חופשיים יחסית מעול המבנה החברתי. לעתים המרואיינים מודעים לפער בין דעותיהם האישיות ולנורמות החברתיות ולעתים הפיצול ביניהן בלתי מודע. הפנייה לרובד האישי מעניקה גישה לתחושות ולרגשות אישיים שעשויים להידחות בעוצמה רבה יותר על ידי החברה. מתוך חתירה לחופש להשמיע קולות החורגים מהנורמה המקובלת, בחרתי לבקש מהמרואיינים להתייחס לעולמם האישי בלבד ולהתרחק ככל האפשר מדיבור כללי ומופשט.

נבדקים - האוכלוסייה שנבחרה לשמש כמצע למחקר היא גברים המשתייכים לחברה הדתית לאומית. למרות המחירים הגלומים בריכוז המדגם לאוכלוסייה מסוימת, בחרתי להתמקד בקבוצה לה יש מאפיינים ברורים ומוגדרים באופן יחסי, על מנת שלאמירות ולהבנות שמחקר זה

יפיק יהיה עומק ועושר יחסי. ההשתייכות של כל המרואיינים לחברה הדתית לאומית מאפשרת לשרטט גבולות גזרה שהמרואיינים נמצאים בזיקה אליהם, ויוכל להיווצר מרחב עם גבולות מסוימים שבתוכו ינועו הראיונות. התחימה תוביל לכך שנדע מעט יותר על קבוצה יותר מצומצמת. ייתכן כי גם אופן גיוס הנבדקים, על ידי פרסום בפייסבוק, יצר הטיה מסוימת, בה חלקים שמרניים יחסית בציבור זה לא ייטלו חלק במחקר, משום שהם אינם עושים שימוש במדיום זה.

מלבד זאת, המחקר התמקד בקבוצת הגיל של הברורות הצעירה 20-35 (Carter & McGoldrick, 1999). בציבור הדתי לאומי המיניות הזוגית מקבלת מקום נורמטיבי רק לאחר החתונה, ומשום כך השתתפו במחקר רק גברים נשואים. מחקר זה עוסק בנורמה ולא בשוליים, לכן המשתתפים במחקר התחתנו בין הגילאים 22-28, שהם הגילאים המרכזיים בהם נישאים בני הציבור הדתי לאומי (פינקלשטיין, 2017). נכללו גברים הנשואים פחות משש שנים, על מנת שהסבירות שהזיכרונות מתקופת האירוסין ותחילת הנישואין יהיו נגישים וחיים בעבורם תהיה גבוהה; וכן מי שנשואים לפחות שנתיים, כדי שיהיה להם זמן לחוות שינויים ותקופות שונות ביחס למיניות הזוגית. מספר המרואיינים הוא שניים עשר (N=12).

טבלה של הנבדקים, שמותיהם וגילם:

שם	גיל	שנות נישואין	מספר ילדים
יוסי	31	4.5	2
דוד	29	4	1
צביאל	31	5	2
צור	28	2	0
דני	28	2	1
רונן	27	5	1
שמואל	33	11	4
אביתר	28	3.5	2
אהרן	31	7	3
אורן	28	5	2
יואב	29	2.5	0
יונתן	30	4	2

החוקר – המצע מתוכו צמחתי הוא החברה הדתית, בה עברתי את מסלול החברות השכיח וגם כיום זו החברה שאני בוחר להשתייך אליה. בדומה לאוכלוסייה הנחקרת, אני נשוי כשש שנים ואב לבת ובן. להשתייכות זו יתרונות וחסרונות. ההיכרות העמוקה שלי עם העולם של המרואיינים מאפשרת לי להיות קשוב לדקויות ולניואנסים עדינים וכך לדייק בשאלות ובהבנה של התכנים שיעלו בראיונות. מנגד, הקרבה אל המרואיינים והעובדה שאני חי בהבניות חברתיות דומות, מסתירה מעיני חלק מהכוחות והעיצובים של ההווה הדתית-לאומית. גם במובן הרגשי, הקרבה שלי אל המרואיינים עשויה לחזק את השותפות וההיפתחות אך גם עלולה ליצור מעורבות יתר מצדי. בעניין זה שקדי (2005) טוען כי במחקר איכותני-קונסטרוקטיביסטי מושם דגש על כך ש"החוקרים צריכים להרגיש חלק מהתרבות שאליה משתייכים הנחקרים ולפרש את המילים,

ואת המחוות, כפי שמקובל על ידי השותפים לתרבות". על מנת לוודא שלא נעלמו מעיניי תמות משמעותיות, המנחה קראה את הראיונות וניתוחם במהלך הניתוח ולאחריו.

ג.1. הליך

על מנת להגיע למרואיינים, פורסמה בפייסבוק פנייה המזמינה גברים העונים לקריטריונים של המחקר להשתתף בו ולהתראיין. נאמר להם כי המחקר עוסק במשמעויות של מיניות ובמקום שהיא תופסת בחיים של גברים.

שיטת הראיון שנבחרה היא ראיון חצי מובנה, שמצד אחד מעניקה מתאר ומבנה כללי ומצד שני מותירה מרחב גדול לראיון להתפתח בהתאם לתכנים שיעלו עם כל מרואיין. משך הראיון היה שעה וחצי, והשתנה מעט בהתאם לכל מרואיין. הראיונות התקיימו במקום שתואם עם המרואיין בהתאם למקום מגוריו, תוך התחשבות בהעדפות שלו. חלק מהראיונות התקיימו בביתי, חלקם בבית המרואיינים, חלקם בקליניקה באוניברסיטה העברית וחלקם בתחנת בריאות הנפש בה אני מטפל.

למרואיינים הוסבר כי הראיון מוקלט ומתומלל, והוצע להם לקבל לידיהם את החומרים הללו ואף לבחור לעצמם שם בדוי.

ג.2. ניתוח הראיונות

ניתוח הנתונים נעשה בעזרת התוכנה MAXQDA 2018, גרסה 18.3.

בניתוח על פי 'תיאוריה מעוגנת בשדה', מזהים את התמות המרכזיות העולות מתוך הראיונות ואת הקטגוריות מהן מורכבות התמות הרחבות. התמות הן הנושאים המארגנים את הראיונות ושזורים חלקים נרחבים מהמידע העולה מהם.

ד. תוצאות

מתוך ניתוח הראיונות עלו ארבע תמות (ראו בתרשים 2 בסוף פרק תוצאות). תמות אלו והסדר בו הן מסודרות אינם מייצגים היררכיה או סדר עקרוני, אלא משקפים את הנושאים המרכזיים שצפו ונכחו בתוך הראיונות. ארבע התמות הן :

- 1) מיניות וזוגיות, הכוללת את מערכת הקשרים בין תפיסת המיניות והיחס שלה אל הזוגיות.
- 2) מחשבות ותחושות על מיניות.
- 3) הקשר אל היצר : קונפליקט מול טבעיות.
- 4) השיח על מיניות : בין שתיקה להשתקה.

ד.1. תמה 1: מיניות וזוגיות

הקשר והיחס בין המיניות והזוגיות תפסו מקום נרחב אצל המרואיינים, שהתייחסו להיבטים שונים שלהם. כל המרואיינים נשואים ובהווה המיניות שלהם מתקיימת בתוך הקשר זוגי, כך שלא ניתן להפריד בין ההקשר הזוגי והמיני באופן מוחלט. מיניות וזוגיות הם שני צדדים המתקיימים בחיים, תוך שיש באפשרותם להתקיים בנפרד אך גם לקיים ביניהם יחסי גומלין עשירים.

ד.1.א. קטגוריה 1: מיניות וזוגיות כשלוכות זו בזו :

קטגוריה זו משקפת את התפיסה והחווייה של המרואיינים, כי המיניות והזוגיות אינן חלקים נפרדים בעולמם התפיסתי והנפשי, וכי החיבור ביניהן תופס מקום חשוב. הם דיברו על היחס בין המיניות לשאר האספקטים של הקשר והחיים, נגעו במקום שהמיניות תופסת בתוך הזוגיות וגם על מידת חשיבותה עבורם בקשר וכזוג.

צור ייצג קול המבטא את חוסר היכולת והרצון להפריד בין הזוגיות והמיניות, הנתפסות כשזורות זו בזו :

"זה היה מאוד מעורב עם עצם העובדה שיש קשר בכלל, כאילו זה לא היה כזה 'יש לי קשר מיני, איזה יופי' זה היה 'יש לי קשר, איזה יופי' ובתוך זה גם מיניות. אני פשוט חושב שלא ... הייתי יכול להתפתח מבחינה זוגית בלי שתהיה התפתחות של קשר מיני, לכן אין לי יכולת להפריד ביניהם ... אני חושב ששני הדברים – אם הם היו נפרדים הם היו מתים".

צור מתאר כיצד הקשר התפתח בד בבד עם צמיחת הפן המיני, שלמעשה מהווה היבט של הקשר. המיניות והקשר כרוכים זה בזה, וגם אם אינם זהים אחד לשני, שניהם חשובים ליכולת של השני להתקיים.

באופן דומה, כאשר יואב מתייחס למקום שהמיניות תופסת בחיים שלו, הוא קושר אותה אל הזוגיות :

"המקום של המיניות הוא קודם כול הוא חלק משיא ויומיומי מהזוגיות, זאת אומרת, הוא קיים לגמרי גם במובנים הפיסיים וגם במובנים הרגשיים – ציפייה, רצון, תשוקה ... זה חלק קיים בהחלט בזוגיות, שכמובן גם מאוד מחזק את הזוגיות ומאפשר להביא את האהבה או מאפשר להרגיע ... אני אוהב את המיניות כחלק מזוגיות, אני אוהב את המיניות כמשהו שהוא זוגי כשלעצמו המון, והוא גם עוזר מאוד, מחזק מאוד, מבטא מאוד דברים אחרים".

יואב תופס את המיניות כמה שמהווה מרכיב אחד מתוך הזוגיות, שאמנם תורם לה וחשוב בתוכה, אך הזוגיות היא ההקשר שכולל את המיניות ולא להפך. הזוגיות היא המסגרת המחשבתית שבאמצעותה הוא בוחר להכיל את המיניות ולחוות אותה.

פן נוסף שמראה כיצד המיניות נתפסת כמחוברת בטבורה אל הזוגיות, ניכר בדברי אביתר:

"ברגע שיש איזה מקום שנחשפים אחד לשני ואז אומרים 'איזה כיף ... בוא נמשיך הלאה', ברגע שזה קיים אז יש הימשכות גם יותר חזקה ... במקום של היה לנו משפט כזה של, כאילו פסוק כזה שהולך אותנו 'זכרתי לך חסד נעוריך, אהבת כלולותיך, לכתך אחרי במדבר בארץ לא זרועה'. 'אין לי מושג, אני לא יכול להבטיח לך שום דבר ... ואת הולכת אחרי בארץ לא זרועה, כאילו אין שום דבר'. ולחלופין אני הולך אחריה בארץ לא זרועה. והמקום הזה גרם למשיכה מינית מאוד חזקה".

אביתר מקשר בין ההיפתחות לחוסר הוודאות הגלום בזוגיות, לבין התעוררות של משיכה מינית והתחזקות שלה. המוכנות להתמסר ולקבל אחד את השנייה מצויה בזיקה למשיכה, שפורחת במקביל להתקדמות של הזוגיות.

בכל הראיונות הופיעה תפיסה של המיניות כשלובה בזוגיות באופן משמעותי. המיניות נחוות כמוכלת בתוך הזוגיות ומהווה מרכיב בתוכה. אצל חלק מהמרואיינים, הזוגיות גם מהווה את המסגרת המחשבתית שמתוכה הם ניגשים לחשוב על המיניות הנוכחת בחייהם.

ד.1.1. קטגוריה 2: הנאה פיזית מול רגשית-אינטימית:

את ההנאה המורגשת בהקשרים מיניים, ניתן לזהות כנובעת ממקורות שונים. קטגוריה זו משקפת את היחס בין ההנאה שמקורה בתחושות פיזיולוגיות-גופניות, לבין זו שנגרמת כתוצאה מצדדים נפשיים ורגשיים שקשורים במפגש המיני.

אביתר מבהיר איזו הנאה הייתה מרכזית בעבורו ואיזו שולית, בפעם הראשונה שהוא ואשתו קיימו יחסי אישות:

"וואו, זה התחיל מהמקום של המגע הקטן, המרגש – איזה כיף זה היה! – השמלת כלה, אני ממש זוכר, התסרוקת, להוציא – לעזור לה להוציא סיכה סיכה, היה מגע, זה היה מגע יותר כיף מהחדירה או מהחיבוקים ומה ששם".

המגע הקטן, הזוגי והמתקרב, נתפס אצלו כרב משמעותי ביחס לחיבוקים ולחדירה ולביצוע המעשי של היחסים המיניים. אצלו הסיפור המיני-זוגי ממוקד יותר באלמנטים העדינים שליוו אותם אל המיטה.

לעומתו, יואב ביטא את הקול האמביוולנטי, המכיר בחשיבות של שני סוגי ההנאה וביכולת של המרכזיות להתחלף:

"הרגשי קודם כול, אבל גם הפיסי. ויהיו פעמים שזה יהיה יותר מובהק, שאני אגיד – לגמרי זה בא ממקום רגשי ועוררתי את הצד הפיסי או עוררנו את הצד הפיסי כדי לבטא את המקום הנפשי, יהיו פעמים שאני אגיד יותר – התחיל בו איזו סערה פיסית כי נדלקנו אז כאילו על בסיס רגשי התחילה סערה פיסית אז בא, אז אולי המקום הפיסי יהיה יותר לפעמים מודגש."

יואב מתייחס למניע הראשוני ליצירת חיבור מיני, ואומר כי לפעמים הרגש מעורר את המיניות ולפעמים הפיסיות היא זו שמובילה אליה. עם זאת הוא גם קובע כי מבחינתו הרגש חשוב "קודם כול". בכל מקרה הוא מזהה את שני מקורות ההנאה כמשתלבים יחדיו בתוך המפגש המיני. גם אהרן מכיר בנוכחות של ההנאה החושית לצד ההנאה הרגשית, אך הוא מדרג את היחס ביניהן באופן ברור:

החוויה החושית היא כן קצת פחות מבחינת ההיררכיה במחשבה שלי.

וגם בחוויה?

כן, כן, אפשר לומר ככה. זה, אני רוצה שנהיה יחד.

לאהרן חשובה יותר תחושת היחד, ששייכת לצד הרגשי ולא החושי של ההנאה. הוא אינו כופר או מבטל את ההנאה החושית אלא משקף כי היא פחות משמעותית גם מבחינה מחשבתית וגם בחוויה שלו.

ממכלול הראיונות עלה כי מרבית המרואיינים מדגישים יותר את הפן הרגשי שמסב הנאה במפגש המיני, והעונג החושי משני בעבורם. עם זאת, היו גם כאלה שמיקמו את ההנאה החושית כמרכזית יותר.

ד.1.ג. קטגוריה 3: מיניות והדדיות:

יחסי אישות מתקיימים בין שני גופים, אך יש להם יכולת להתרחש ללא נוכחות נפשית אקטיבית של חלק מהמשתתפים בה. הדדיות לא חייבת להיות חלק ממגע מיני, אך קטגוריה זו מורה כי היא חשובה ומרכזית אצל רבים מהמרואיינים. הנוכחות ההדדית נתפסת כחשובה ותורמת למיניות וליכולת ליהנות ממנה.

צביאל מפנטז על כך שהוא והיא יהיו יחד בתוך החיבור המיני:

"יש את הצד הפיסי, שזה כאילו חוויה פרטית שלי, שזה יכול להיות כמו לאכול גלידה, כמו כל דבר אחר, אבל זה משהו ששייך לשנינו, ויש את הפנטזיה, את הרצון ששנינו נהיה שם ... אז אני אנסה לשדל אותה באיזה דרכים ננית, כי יש בזה משהו יותר, זה לא רק לקבל, אני כאילו, אני מנסה להבין את זה, להבין להרגיש".

צביאל לא רוצה להרגיש שנותנים לו את המיניות אלא שנמצאים איתו יחד. הוא רוצה שאשתו תהיה שם איתו ולכן הוא מנסה לשדל ולעורר אותה, כדי שיוכל להרגיש ולהבין טוב יותר את מה שמתרחש.

תפיסה דומה נמצאת גם בדברי שמואל, המציב את האורגזמה ההדדית כמשאת נפשו העיקרית: "אני חושב שהתשוקה שלי העיקרית היא להגיע לאורגזמה ביחד, שפשוט ... מבחינתי אני יכול לבכות אחר כך, מאושר".

אביתר אומר כי היכולת שלו להתענג מושפעת מכך שאשתו מעונגת גם כן, שהיא חייבת להיות נוכחת בהוויה המינית:

אתה אומר שאם אתה מענג אז היכולת שלך להתענג מתגברת, שזה בא ביחד...
 "כון, לגמרי, לגמרי".

כאילו שזה תנאי.

"לגמרי. אני יכול להתענג גם כשהיא לא מעונגת אבל אני פחות נהנה מזה, כאילו אני עדיין מתענג אבל אני פחות, זה עונג פחות גדול. העונג הכי ... כן, לגמרי, העונג הכי גדול זה כשהיא שם; אם היא לא שם אני פחות נהנה".

אביתר מבין כי ללא הנוכחות של אשתו, רף העונג שלו נמוך ביחס למצבים שבהם היא שותפה מלאה. הוא זקוק לנוכחות המשמעותית של אשתו כדי להתענג כפי שהיה רוצה ומבחינתו זה תנאי שבלעדיו הוא אינו מסוגל להגיע לאן שהיה חפץ.

לעומתם, אהרן משקף צד קשה יותר של המציאות, בו הוא אינו מסופק מהחוויה המינית וקושר את הקושי אל הבדידות:

"אני פשוט לא מרגיש שזו חוויה זוגית. אני לא יודע. כלומר..."

היית רוצה שזו תהיה חוויה זוגית, זה הסיפור.

"כן".

אתה מרגיש שאתה קצת לבד, עם חלק ממנה...

"כן, זה לא מרגיש... זה לא מרגיש שאנחנו שם ביחד".

אהרן רוצה להיות יחד איתה ולהרגיש שמדובר בחוויה זוגית, אך זו אינה המציאות וזה מקשה עליו ופוגע בו.

באופן דומה אומר דוד כי גם בעבורו העובדה שרק לעיתים נדירות אשתו מעוניינת להיות נוכחת, משפיעה ופוגמת:

"התחושה היותר קשה זה מזה שזה מעט, מזה שכמעט אף פעם לא נעשה באמת מתוך

רצון וחשק שלה שזה יקרה".

האופי ההדדי של יחסי האישות משפיע על שני הצדדים של עקומת העונג. בצד העליון, כדי שהעונג המיני יוכל לנסוק, הוא תלוי גם בכך שבת הזוג תהיה שותפה במתרחש ולא רק תמסור את גופה. מנגד, בצד התחתון, כאשר בת הזוג אינה חושקת ואינה מביאה את עצמה, בן הזוג שלה חש חוסר נוקב ויכולתו ליהנות מושפעת באופן משמעותי. העונג כרוך בכך ששני סובייקטים שותפים במפגש המיני, ולא מדובר בקשר בין סובייקט לאובייקט.

ד.1.1. קטגוריה 4: מיניות ותחושת היחד הזוגית:

התחושה אותה קטגוריה זו משקפת היא חוויה של יחד, זהו מרחב בו בני הזוג חווים את עצמם כזוג הכולל בתוכו שני אינדיבידואלים נפרדים, שהזוגיות מהווה את ההקשר הנושא את היחידים המרכיבים ויוצרים אותו. תחושה זו מצביעה על כך שמבחינת חלק מהמרוויינים, בזוגיות יש שלושה מרכיבים – אני, את/ה ואנחנו.

התבוננות בדבריו של יוסי יכולה לספק גישה ל'יחד':

"זו תחושה הרמונית כזאת, ביחד, אני מרגיש שאשתי ואני קצת כמו גוף אחד ... יש פסוק, 'והיו לבשר אחד' (בראשית ב, כד), ויש עליו שני פירושים: והיו לבשר אחד זה הוולד; והיו לבשר אחד זה המגע המיני. אני חושב שאלה לא באמת שני פירושים, במובן מסוים הם אותו דבר. אשתי, אני מרגיש שהיא חלק ממני".

יוסי מרגיש שאשתו היא חלק ממנו, והאחדות הזאת מתגלמת הן בילדים הנולדים מתוך החיבור המיני והן בחיבור המיני הגופני עצמו. ההרמוניה של החיבור המיני מעוררת בו תחושה של אחדות, שהם כמו גוף אחד המורכב משני בני אדם. רונן מבטא גוון מעט אחר של אחדות:

"אתה פשוט מרגיש שאתה אחד עם הבנאדם מולך, כי אתה לוקח את כל האהבה שאתה מרגיש ואתה מביא אותה בצורה פיסית, אליו ... אתה מרגיש שיש פה את ההדדיות הזאת, אתה מרגיש קרוב ומחובר ושלם עם הבנאדם שמולך".

גם רונן מדבר על להיות 'אחד' עם האדם שמולך, אך הוא קושר את המצב הזה גם לכך שהאהבה המובעת כלפי בת הזוג נוכחת בו וגם ההדדיות תופסת בו מקום. נראה כי אצלו תחושה זו קרובה לאינטימיות ולקרבה, שמשתלבים בתוך תחושת השלמות יחד עם 'הבנאדם שמולך'. דני קורא לחוויה הזו 'אנחנו':

"אתה כביכול במקום אחר, כאילו המיטה לא נמצאת שם, בסדר? כאילו באיזשהו מקום זה מקום".

מה נמצא שם?

"אני והיא. אני והיא, אתה יודע מה? אנחנו! בסוף, כשאתה שמה בפנים, יש לכמה רגעים ה'אנחנו' יש את ה'אנחנו הזה'".

דני מדבר על החוויה שהיא כמעט טרנסנדנטית, שבה אין מיטה ואין עולם ומה שיש זה רק הוא ואשתו. כאשר הוא נמצא בתוכה דני מרגיש שנוצר 'אנחנו'.

סיכום תמה: תמה זו מעלה את המרכזיות של הקשר הזוגי כגורם מבנה ושותף בעיצוב החוויה המינית של המרוואיינים. מרכזיות זו משתקפת באופנים שונים בקטגוריות. ההנאה הרגשית ממוקמת כמרכזית מאחותה הפיסית במקרים רבים, ובכל מקרה כזו שיש לה חשיבות רבה. ההדדיות נתפסת כחשובה ביותר עבור היכולת ליהנות, הן מצד מי שנהנים בתוך המיניות והן מצד אלה שחווים קשיים ומזהים את היעדר ההדדיות כמפתח להתרת הקושי. מרכזיות הזוגיות מתבטאת באופן חריף בקטגוריה המצביעה על תחושת ה'יחוד' הממוססת ברמת החוויה את הפערים בין הגבר והאישה ונוסכת חוויה של אחדות זוגית.

2.7. תמה 2: מחשבות ותחושות על מיניות

תמה זו מכנסת את המחשבות הנוגעות למיניות ומתייחסות אל האופנים שבהם המרוואיינים מבינים את המיניות והתפקוד שלהם בתוכה. גם רגשות שונים שהתעוררו סביב החיבור והקשר למיניות קיבלו בה מקום. הפרדה בין מחשבות ותחושות אינה דיכוטומית, משום שהתחושות מעוררות מחשבות, והמחשבות והמסגרות המחשבתיות מבנות תחושות, לכן הן הונחו בתמה אחת והן מוחזקות כמי שמזינות אלה את אלה.

2.7.א. תת תמה: מחשבות העולות סביב האופן שבו מתגשמת המיניות. תת תמה זו כוללת

את המחשבות המרכזיות שמלוות את המפגש המיני בעת התרחשותו.

ד.2.א.1. קטגוריה 1: החשש מפני פגיעה בבת הזוג:

החשש מפני אפשרות של פגיעה בבת הזוג, מלווה את המיניות אצל מספר משמעותי של מרואיינים (7).

צור שימש כסמן הקיצוני, אצלו נושא זה היה מהקווים הבולטים שמנחים את מיניותו הזוגית: "היה מאוד חשוב שתהיה הלימה כזאת, ושזה יהיה, ושגם כאילו מאוד מאוד פחדתי ש... זה יוצא כזה שאני מכריח אותה לעשות דברים, שאני בא כאילו רוצה מין... שמתי את הגבול הזה, כאילו בעיקר בשבילי, בשביל שאני לא אגרום לה לעשות דברים שהיא לא רוצה... החששות הם הרבה הרבה סביב זה. סביב זה שאני אפגע בטעות".

צור סולד ממצבים שבהם הוא כופה את רצונו על בת הזוג, גם במובנים עדינים יחסית. לא נוחה לו המחשבה שנותנים לו משהו בלב שאינו שלם והוא חושש מכך שהוא יפגע בטעות בבחירה וברצון החופשיים של בת זוגו. רגשות אלו השפיעו על האופן שבו התפתחה הזוגיות שלהם והוא נזהר באופן מודע ממקומות שבהם עלולה להתרחש כפייה. חוסר הנוחות הכרוך בכפייה מורגש גם בדברי צביאל:

"אתה לא רוצה לכפות, אתה לא רוצה לכפות עליה שום דבר. אתה רוצה שהיא תהיה איתך אבל אתה לא רוצה, אתה לא יכול לכפות עליה את זה".

העמדה הנפשית שצביאל מציג היא שמבחינתו הוא לא יכול לכפות עליה, שהכפייה היא משהו שמרתיע אותו באופן חד משמעי וברור. כפייה עומדת בניגוד ליכולת להיות יחד איתה, שהיא זו שאליה צביאל שואף בזמן שהוא אומר "אתה רוצה שהיא תהיה איתך". גם הוא מציב את הצורך לוודא כי אין כפייה בחיבור המיני.

אורן מתנסח באופן קיצוני בנוגע לאפשרות שבה לפרטנרית שלו לא נעים משהו שהוא עשה: "אם אתה עושה מין שהוא לא נעים לפרטנרית, יש בזה ממד חזק של אונס. אז להיות אנס זה לא נעים, זה לא נחמד, זה הכול".

אורן לא מעוניין לחוות את עצמו כסוג של אנס ולכן הוא מעדיף להימנע מכל כפייה שהיא. רונן הדגים כיצד החשש התבטא אצלו:

"אני שאלתי די הרבה, אם זה נעים אם זה לא, אם אפשר, אי אפשר... נורא נזהרתי ונורא לא רציתי לפגוע או ללחוץ יותר מידי או לעשות משהו".

משתמע כיצד לפני כל צעד קדימה, רונן דאג לוודא עם בת זוגו שזה בסדר מבחינתה וכי הצעד הזה אינו מהווה הפרה של רצונה.

ד.2.א.2. קטגוריה 2: גרימת הנאה לבת הזוג:

ההנאה של בת הזוג נתפסה כחשובה אצל מרבית המרואיינים (9), שמיקדו בה תשומת לב ומחשבה.

כך יוסי, שסבל משפיכה מהירה, הסביר למה כל כך חשוב לו שלא לשפוך לאחר זמן קצר: "גם לגרום לאשתי ליהנות... אז כאילו כל הזמן לקחתי את זה על עצמי ש..."

יותר רצית שהיא תיהנה והרגשת ש...

"כן, גם רציתי שהיא תיהנה וגם רציתי אני ליהנות, כן..."

יותר חשוב לך לענג אותה או אותך?

"אותה, אני חושב, אני מאוד התייסרתי מזה שאני לא מצליח".

יוסי מסביר לעצמו שעיקר הרצון שלו לעכב את השפיכה שלו קשור בעונג שהוא יסב לאשתו. הוא אינו מבטל את העונג האישי שלו, אך מציב את העונג שלה כקודם לשלו מבחינת סדר העדיפויות האישי שלו. כאשר חש שאינו מצליח לענג אותה, יוסי התייסר ובכך שיקף כי חשוב לו לתפוס ולחוות את עצמו כמי שמענג את אשתו.

אביתר הציב את העונג של אשתו כמה שקובע האם הוא הצליח:

"היום הצלחה ביחסים היא משודרת מבחינתי אחרת לגמרי – אם הצלחתי לענג, לא הצלחתי לענג".

מבחינתו המדד להצלחה של מפגש מיני תלוי בשאלת העונג של בת זוגו. ההצלחה תלויה במקום שבו היא נמצאת ואליו היא מגיעה, שכמובן מושפע גם מאביתר, אך שוכן אצל אשתו. באופן דומה, כאשר אביתר נשאל מה הוא אוהב במיניות הוא השיב:

"הדבר הראשון שעולה לי זה אני אוהב את השפיכה, קודם כול. סיפוק גדול. ואז אני חוזר בי, ואז אני אומר שאני יותר אוהב במיניות לענג".

השפיכה קופצת ראשונה בהקשר של הדברים שהוא אוהב במיניות, אך לאחר מכן הוא חוזר בו ואומר כי המציאות שבה הוא מענג את אשתו אוהבה עליו יותר. אצל דני העונג שהוא מסב חוזר מספק לו עונג שקשה לו לתאר:

"אני גורם לה לעונג; כשזה הולך טוב אני גורם לה לעונג – הקולות והתודה שהיא אומרת בשקט באוזן, ודברים כאלה זה... זה... כן. במובן הזה, אין לזה תחליף".

כאשר דני נוכח לדעת כמה עונג ממלא את אשתו והוא חש כיצד היא מודה לו, פושטת בו תחושה שאין לה תחליף. בשל כך היכולת לגרום לעונג וההשפעה של העונג הנשי עליו, מוכרות כמרכיב מרכזי בחוויית העונג הכרוך בחיבור המיני.

ההנאה של בת הזוג נתפסת כמי שיכולה להוות מדד להצלחה או אי הצלחה, באופן דומה למדי היא מתפקדת כמי שצריך לדאוג לקיומה וכאשר היא אינה קיימת צריך להתייסר על כך. עצם ההנאה שממלאת את בת הזוג, מספקת מידה גדושה של עונג גם לגבר, התופס מקום ביצירת ההנאה הנשית.

ד.2.א.3. קטגוריה 3: מיניות והקשר שלה לתפיסת הגבריות:

מיניות יכולה להיתפס כקשורה לגבריות ולאופן שבו חווים אותה. שישה מהמרואינים התייחסו לחיבור בין הזהות הגברית שלהם לבין המיניות שלהם.

יוסי מזהה את התפקוד המיני שלו כמה שתורם ליכולת שלו לחוש גברי:

"זה מקום של פוטנטיות, אני מתגאה על זה גם ביני לבין עצמי, כן, הגבריות שלי, סמל הגבריות – אני מתפקד טוב ... אני רואה שנעים לי, אני רואה שזה לוקח זמן, שאני עושה את הדברים בצורה שנעימה לאשתי ... אני אוהב את תחושת הגבריות".

הוא מספר כי העובדה שהמפגש המיני אורך זמן וכי הוא נעים לאשתו, מעוררת בו תחושה של גבריות, אותה הוא אוהב. הגבריות קשורה לפוטנטיות, ויוסי תופס את התפקוד המיני כסמל לגבריות וכמה שיכול לספק לה אישור.

מצידה השני של החוויה, דני - שלהבנתו המרכיב הגברי בזהותו אינו מרכזי - אומר שסביב קושי עלתה בו תחושה שמפקדת בגבריותו:

'בדקה התשעים זה נתקע' זה תיאור מציאות ... מה אתה מרגיש, זה תסכול?

"אולי אני לא מספיק גבר".

ההיתקעות שהתרחשה בחיבור המיני, גרמה לדני לחוש שאולי הוא לא מספיק גבר.

אורן מתייחס למקום ולחובה שלו כגבר בכל הנוגע ליחסי המין:

"מחויבויות הגבר, זה חשוב לה שאנחנו נקיים יחסי מין תקינים. אם אנחנו לא – זה

מציק לה, היא מעירה לי על זה. אז כאילו חלק מלהיות בעל טוב זה לעשות סקס עם

אשתך, אין מה לעשות".

כגבר, אורן מרגיש שאשתו מצפה ממנו לקיים איתה יחסי מין תקינים. החובה לדאוג לכך

שהיחסים יהיו תקינים מונחת על כתפיו הגבריות של אורן, המקבל את האחריות ומכיר בה. גם

אורן וגם אשתו מצפים ממנו למלא את המקום האחראי על יחסי המין, והוא משלים עם זה,

למרות שהוא חווה את יחסי המין כחובה ולא כמרחב חופשי.

כאשר שמואל מתאר את הפנטזיה שלו בנוגע למימוש המיניות הזוגית, הוא מתייחס גם לרצונו

להיות גבר:

"רציתי לעשות אהבה עד לב השמיים, כן. לעשות אהבה בטיירוף, כמו שרואים בסרטים

האמריקאים, ההוליוודיים, לעשות בתשוקה, להיות הגבר, לסחוף אותה, להביא אותה

לאורגזמה. להיות האחד, להיות אחד, להסתכל לה בעיניים".

שמואל רצה כמה דברים, שאחד מהם הוא להיות הגבר הסוחף שמביא את אשתו לאורגזמה.

היכולות לסחוף ולגרום לאורגזמה מהוות חלק מהתפיסה שלו את הגבר שהוא מעוניין להיות,

הגבר שיהיה האחד.

ד.2.ב. תת תמה: תחושות ורגשות שהמיניות מעוררת:

הקשרים מיניים שונים מעלים שלל תחושות ורגשות.

ד.2.ב.1. קטגוריה 1: תחושות שליליות:

מגוון רחב למדי של תחושות שליליות נמצאו בראיונות וכמה מהן נמצאו מעט מרכזיות יותר.

יוסי: שאלה: מה נכשל?

"אני, אני כישלון".

אתה כישלון.

"כישלון חרוץ".

יוסי הביע את האופן שבו הכישלון שהוא תפס סביב המיניות השפיע על התפיסה העצמית שלו.

הכישלון המיני תורגם לחוויה כי הוא עצמו, יוסי, מהווה כישלון.

תחושה נוספת שהעסיקה מספר מהמראיינים היא היכולת לשלוט ובעיקר היעדר היכולת לשלוט,

כפי שניכר בדברי שמואל:

"אני עדיין בחויית חוסר שליטה, כך שאני ... למדתי טכניקות שליטה, למדתי הרבה

דברים, אני עדיין לא מצליח ליישם אותם".

חוסר השליטה מלווה את שמואל בדרכים שונות סביב המיניות, ולמרות שהוא ניסה לצמצם את

התחושה הזו באמצעות למידה, הוא אינו מוצא את הדרך אל השליטה שהוא כמה אליה.

דני נוגע בחוסר השליטה מכיוון אחר, המנכיח את היעדר הידיעה מה יתרחש בחיבור מיני:

"אני כן חושב שבאיזשהו מקום אתה לא יודע לאן ללכת לחדר יתפתח. ואולי עוד פעם נהיה מתוסכלים".

האפשרות שהם שוב ימצאו את עצמם מתוסכלים כתוצאה מחיבור מיני, מעוררת בדני חשש ורצון להימנע מהליכה לחדר הזוגי. חוסר הידיעה גורם לו לתחושה של חרדה.

אורן התייחס לחוויות שהיו להם כזוג בתחילת דרכו:

"בלאגנים, בלאגנים, אכזבות, מלא זוועות ... אני מניח שהייתה גם אכזבה שלה, בטח מעצמה, 'מה, אני לא מצליחה' ... ואז, אכזבה גם שלי ואכזבות שלי ממנה".

האכזבה תופסת מקום נרחב סביב החוויות הלא מוצלחות שהיו להם. אורן מתייחס לאכזבה שלו מעצמו וגם מבת זוגו ומשער כי גם היא הייתה מאוכזבת מעצמה וממנו.

מגוון התחושות והרגשות שעלו סביב המפגשים המיניים היה נרחב, ולא נמצאו רגשות שהיו בולטים באופן מיוחד בהקשר של מיניות זוגית.

לעומת זאת, בכל הנוגע למיניות אישית, האסורה על פי ההלכה, שהתבטאה באוננות או צפייה בפורנוגרפיה, האשמה נכחה תמיד במינונים שונים.

ד.2.ב.2. קטגוריה 2: תחושות חיוביות:

אוסף של תחושות חיוביות מופיע בהקשרים מיניים.

צור: "תחושה של מימוש, אני יכול להשתמש במילה הזאת, כי זה משהו שהיה כאילו, רגע אני אחשוב, זה קשור קצת לגילוי אבל כאילו גם הבריאות, בריאות זה נראה לי גם עניין שזה יכול להיות בריא ושזה יכול להיות טוב ... גילוי, מימוש, בריאות, סיפוק".

צור מרגיש כי בתוך המיניות שזורים מימוש, תחושה של בריאות, סיפוק וגם גילוי. באופן דומה אך עם גוון שונה, יונתן מתייחס אל תחושות שיש בהן גם הקשר זוגי חזק:

"חווית גילוי. משיכה מאוד מאוד חזקה ... החיבור העמוק, ההתמסרות, ההתמסרות הטוטלית, יש משהו מאוד טוטלי בדבר הזה, ההתמסרות הטוטלית לזוגיות".

הגילוי מתקשר אל משיכה חזקה, שנחווית כחיובית. בנוסף, ממלאות את יונתן תחושות של חיבור והתמסרות זוגית טוטלית.

דברי יואב מתחברים אל הקו הזוגי:

"אהבה, הכלה, כאילו משהו מכיל אותי כמו שאני ורוצה להיות ממש איתי ביחד איך שאני, ואוהב את כל הצדדים שבי".

התחושות כי הוא אהוב ומוכל מקיפות את יואב בתוך החוויה המינית הזוגית.

המיניות יוצרת מנעד רחב של רגשות ומחשבות. רגשות חיוביים ושלילים מופיעים אצל כמעט כל המרואיינים ויוצרים פסיפס של תחושות. המחשבות על המיניות התארגנו סביב מחשבות הנוגעות לאפשרות הלא-רצויה כי בת הזוג תיפגע, לעונג שממלא אותה וגם לתפיסת הגבריות והקשר שלה אל המיניות.

ד.3. תמה 3: הקשר עם היצר: קונפליקט מול טבעיות

תמה זו מוקדשת לאופנים שבהם ודרכם חווים את התשוקה המינית ומתייחסים אליה. האם היא נתפסת כדבר חיובי או שלילי, האם עצם המיניות מהווה קונפליקט, ומה המקום של ההלכה בתיווך הקשר או בעיצוב החיבור של הגבר אל מיניותו.

ד.3.א. קטגוריה 1: מיניות כקונפליקטואלית:

היחס כלפי התחושות והרצונות שגלומים במיניות, אינו תמיד פשוט ולא פעם נחוה כקונפליקטואלי. כך יואב מדבר על חשש שמלווה אותו לעתים ביחס לתשוקתו המינית:

"עדיין לפעמים אני תופס את עצמי ואומר 'שים לב שאתה לא, שאני לא הולך לפיסי, או גורם שהפיסי יגרום לי לוותר על – אם זה באמת מתאים עכשיו, אם זה באמת נכון עכשיו, אם זה באמת נעשה בשיא הרגישות'. לפעמים עדיין יש הרגשה שאולי זה לא היה נכון לעשות את זה עכשיו, כי אני לא, כי היא לא ... עדיין המקום שאומר לעצמו 'אולי קצת פחות, אולי לא במינונים ולא בעוצמות...' לא יודע".

נראה כי היחס של יואב לשאיפה המינית שלו חשדני מצד זה שייתכן שהיא אינה רגישה לעניינים כמו הרצון של אשתו או המינון הראוי למיניות. בעיני יואב האפשרות שהצד הפיסי יתפוס מקום מרכזי ויפגום ביכולת שלו לשאול את עצמו האם זה עיתוי הולם, מעוררת חשש אותו הוא מנסה לשפוט ולהכריע האם הוא מוצדק או לא. הוא מנגיד בין יכולתו להיות "בשיא הרגישות" לבין המשיכה לפן הפיסי של המיניות.

רונן מביע אמביוולנטיות לגבי הלגיטימיות של הרצון שלו:

"מה שאני רוצה הוא בסדר אבל אני לא יכול... כן, זה בעצם, כן, מה שאני רוצה הוא לא בסדר, בסופו של דבר".

השאלה האם הרצון של רוני 'בסדר' וראוי לאישור או לפסילה, אינה זוכה לתשובה ברורה. בתחילה הוא מרגיש כי עצם הרצון המיני בסדר אך הוא אינו יכול לממש אותו, אולם אז הוא מתחבר שוב לרגשותיו ואומר כי לתחושתו מה שהוא רוצה הוא בסופו של דבר לא בסדר. לעומתו מציג שמואל חוויה מעברו שבה לא היה קונפליקט, והיה ברור כי עצם היצר המיני:

"זה משהו לא טוב, הלא-טוב, הדבר שלא נוגעים בו, לא מתעסקים בו".

בחוויה של שמואל המיניות הייתה ה"לא-טוב", דבר מוקצה שאין מקום לגעת בו או לעסוק בו בכלל. ההתעלמות והלא-טוב כרוכים זה בזה.

החיבור אל הצדדים השונים של המיניות נתפס כדבר שחלקו אינו רצוי, או שהוא מעורר אמביוולנטיות ואף דחייה. הרצונות של הגברים מייצרים בהם גם קונפליקטים וחוסר בהירות לגבי האישור או הדחייה שראוי להפנות כלפיהם.

ד.3.ב. קטגוריה 2: המיניות כטבעית/חיובית:

המיניות נחוות לא פעם כתופעה חיובית וטבעית, כאשר הטבעיות נקשרה אל החיובי, כפי שצור אומר:

"זה היה בעיניי חלק טבעי מקשר, כאילו מלהיות קשור ... זה יכול להיות בריא ושזה יכול להיות טוב".

גם יוסי משמיע קול דומה, המחבר בין הטבעיות והבסיסיות של המיניות אל הטוב שבה:

"משהו בסיסי, בריא וטוב ... כאילו אפשר לחשוב, מה... טבעי... חברה שלי, אני אוהב אותה, אני נמשך אליה".

בדבריו משתקף כי מכיוון שמדובר בתופעה טבעית שהוא נמשך אל חברה שלו, הוא חושב שאין צורך לראות את המשיכה באור שלילי, 'כאילו אפשר לחשוב, מה...'. הבסיסיות של המשיכה המינית נתפסת כבריאה וטובה.

צביאל מקשר את המיניות אל האמת :

"זה היה פשוט באמת מאוד מאוד כאילו מאוד חזק. וגם הבנתי שזה נכון. כאילו מתחת ל – אני רוצה לומר מחשבות – מתחת לרובד הדתי שאני מאמין בו, אז יש את המשהו הזה, תחושת הבטן היותר עמוקה, שכאילו אומרת לי 'זה אמת'".

יחד עם החיבור לעוצמה של המיניות, צביאל חש כי יש בה גם אמת. הוא חווה אותה כמשהו הבוקע מתחת לרובד הדתי, בו הוא מאמין, כמתבטא בתחושת בטן עמוקה יותר, שמספר לו שבמיניות יש אמת.

ד.3.ג. קטגוריה 3 : מיניות כמרחב מתעתע :

המרחב שבו מתרחשת המיניות נחוה כמתעתע, מה שמקשה על הדיבור בתוכו והיכולת לתפוס את הקיום שלו אצל אחרים. אצל יונתן בלט הפער בין החוויה האישית לבין היכולת לחשוב עליה כנוגעת גם לאחרים :

"זה היה משהו מאוד סודי. מצד אחד, מצד שני היה ברור ; לא יודע אם בכיתה ט או בכיתה י, היה לי ברור... כאילו לקח לי זמן להבין שכולם בסיפור".

אביתר התייחס לגילוי של הקושי לדבר ולא רק לבצע :

"וואו, בא לי להגיד שהייתה תקשורת טובה, אבל היא לא הייתה במילים כל כך. ואז אני חושש להגיד כזה דבר, כי כאילו אם היא לא הייתה במילים אז היא הייתה בעיקר במגע, אבל איך אני יכול להיות בטוח שזה באמת היה מהמקום שלה, זה באמת היה מקום נוח? ... דיברנו לפני, לא באותו זה".

אביתר חש את הפער בין הדימוי שהיה לו, שהוא מבין ויודע היכן נמצאת בת הזוג שלו, לבין היעדר תקשורת מילולית מספקת שיכולה להבהיר לו האם הדימוי שלו דמיוני או מציאותי. החוויה של החיבור המיני נדמתה לאביתר כברורה ומציאותית אך מתעורר בו החשש שהאופן שבאמצעותו הוא תפס את המציאות נבע מהסובייקטיביות שלו בלבד.

יואב מביע את הבלבול והקושי להאמין שגם אחרים פרצו את הגדרים ההלכתיים :

"בהבדל מהתיכון, הייתי די בטוח שאני לא היחיד בעולם, כשפה אני כן דיברתי עם חבר שלי באיזשהו שלב ... והוא אמר לי 'צא מהסרט, גם החברים המאוד דוסיים שלך נגעו, ואם יגיד לי מישהו שלא – אז אל תאמין להם. גם מהירוחמניקים'. ששוב, פה אני כן יודע להגיד לעצמי שהדוסיים באמת לא נגעו, למרות שאני לא יודע..."

גם לאחר שהתבססה אצלו התחושה כי הוא לא היחיד בעולם שהדילמות המיניות נוגעות אליו, הוא אפילו משוחח על כך עם חבר, יואב ממשיך להתקשות לחשוב על חבריו ה"רציניים" (מישיבת 'ירוחם', הנתפסת כרצינית) כמי שאולי נגעו בבנות זוגם באופן החורג מכללי ההלכה. יואב עבר תהליך של הכרה בכך שהמיניות היא סיפור שאחרים שותפים לו, יחד עם פער שמתוכו הוא מניח משהו על חלק מחבריו בזמן שהוא אומר שאיננו באמת יודע אותו.

אצל צור מופיע טשטוש בין היכולת לבצע משהו או להתייחס אליו לבין היכולת להבין ולתפוס אותו :

"אני לא כל כך זוכר את הרגשות הספציפיים, אבל את זה אני כן זוכר – שלא הבנתי מה זה. יש לי ממש זיכרון חזק של: אני עושה משהו, אני לא מבין מה זה".

צור עושה משהו ומרגיש שהוא בעיקר לא מבין. תחושת אי ההבנה ליוותה אותו לאורך תקופה כמרכזית ביחס למיניות.

ד.3.ד. קטגוריה 4: אוננות:

האוננות, שמרביתה התרחשה בשלב שבו המרואיינים היו רווקים, עוררה תחושות חזקות למדי ותפסה אצל חלק מהמרואיינים נפח גדול בתקופת נערוּתם. יואב סיפר על המקום שהאוננות תפסה אצלו ועל השלכות שלדעתו היו לה עליו :

"לפי דעתי כל לילה זה היה... או כל בוקר זה היה 'כן קמתי, לא קמתי, איך קמתי, עם מה קמתי'".

משהו שכמעט כל יום יוצא לך לחשוב עליו 'האם עשיתי, איך הייתי?'

"כן, כן, זו חוויה יומית ... רגשית היה לי כל מיני קשיים בתיכון, לא רציתי לצאת לטיולים, לא הייתי עד הסוף עם החברה ... היום אני מקשר את זה הרבה לחוויה הזאת, שהחוויה המינית שהייתה לא פתורה הייתה בסיס להרבה דברים שלא ידעתי להגיד לעצמי".

יואב מבין את הריחוק החברתי שהוא בחר בו כקשור לחוויה שלו כמי שמאונן. מידי בוקר הוא שאל את עצמו האם הייתה אוננות או לא. הוא קושר בין הקשיים הרגשיים שהיו לו בתקופת התיכון לבין המציאות שבה היה מאונן.

צור דיבר על תהליך שעבר ביחס לאוננות ולהקשר שבתוכו היא פועלת :

נשמע עכשיו שזה היה משהו שלא אהבת.

"לא... אהה כן, ברוב הזמן, רוב הפעמים, כן. כי גם זה היה שם, סתם זה משהו שגיליתי אחרי – שאני יכול גם, שגם החוויה האישית שלי עם עצמי יכולה להיות – מבחינתי לפחות – חלק ממהו זוגי. זה לא ידעתי לפני, אבל כאילו חשבתי כאילו התיאוריה של זה הייתה אצלי אבל באמת לא ידעתי אם זה משהו שבאמת אפשרי או לא, ואחרי זה גיליתי שכן. שכאילו אני לבד עם עצמי וזה, אבל אני חווה את זה כמשהו שהוא זוגי".

ברוב הזמן האוננות לא הייתה דבר שצור אהב, אך הוא מספר על כך שהמשמעות של האוננות השתנתה אצלו אחרי שהוא מצא דרך לחבר את אותה אל הזוגיות. הקשר של האוננות, המתרחשת אצלו כאשר הוא נמצא לבד עם עצמו, לזוגיות שבה הוא אינו לבד, הפך את החוויה למשהו אחר. נראה כי הבדידות הייתה המוקד של אי הנוחות של צור, וכי כאשר האוננות נכנסה בהקשר זוגי, גם האופן שבו הוא חווה אותה השתנה.

אהרן מתאר את האוננות כפעולה שמתרחשת פה ושם :

"אני חבר ביותר מדי קבוצות של גברים גם, אז פה ושם אני רואה סרטונים פורנוגרפיים וגם וגם מאונן סביב זה; זה לא לעיתים קרובות. וזה בעיקר קורה כשאני במצב רוח ממש רע. אני מנסה למצוא את ההזדמנויות לא להיות במצב רוח רע, אבל פה ושם אני במצב רוח ממש רע".

אהרן אומר כי הוא מאונן באופן שקשור גם לצפייה בפורנוגרפיה וגם לרוב כאשר מצב הרוח שלו ירוד. הוא אינו רואה את האוננות כדבר חיובי בחייו אך גם לא נראה שקשה לו באופן קיצוני עם נוכחותה.

היו גם מי שהאוננות לא מקבלת ולא קיבלה מקום בעולמם, כפי שאביתר אומר:

"האמת אף פעם לא אוננתי, עד ה-זה [יחסי האישות]. החוויות המיניות שלי בעיקר היו

קרי לילה, כן, קצת מפתיע אבל זה מה יש..."

אביתר ככל הנראה מרגיש שהוא שונה מרוב האוכלוסייה שכן מאוננים, ומשתף כי הוא עצמו מעולם לא עשה זאת. הוא כמעט מתנצל על כך שהוא מפתיע ושזה המצב אצלו.

דני הסביר כי הקשר שלו לאוננות נבע מהחיפוש שלו אחרי אינטימיות:

"כשהשתמשתי באוננות – לא עשיתי את זה כי חיפשתי מין, עשיתי את זה כי לא היה לי

ביחד, כי לא היה לי אינטימיות, וזה לפחות איזשהו סוג של אינטימיות איזה סוג של – לא

זוגיות – אבל משהו כביכול... שאיכשהו, לא יודע איך תקרא לזה".

האוננות מובנת אצל דני כחלק מחתירה ל'ביחד' ולא אינטימיות ולא כתוצאה מדחף מיני.

בשונה מהחיבור המיני הזוגי, בו האשמה לא בלטה, סביב האוננות עלו אצל חלק מהמרואיינים תחושות קשות של אשמה, כפי שמתאר שמואל:

"התגובה שלי האוטומטית הייתה הענשה עצמית, אני חוטא, אני שופך, אני מאונן, אני

נוגע באישה כשאסור. אז אני ישר בעונש, זה לא בסדר".

האוננות עוררה תגובה רגשית קשה וגררה הענשה עצמית ותחושה כי שמואל הוא חוטא ולא בסדר.

ד.3.ה. קטגוריה 5: עמידה מול ההלכה:

ההלכה תופסת מקום בחיים של כל המרואיינים והיא מכילה הנחיות, גישות וצווים שונים הנוגעים למיניות. הקשר בין המרואיינים למיניות תווד לעיתים באמצעות ההלכה ובפעמים אחרות לא התרחש תיווך שכזה, כפי שמתאר אהרן את תחושותיו:

"גם אם היינו מתקדמים מבחינה מינית והיינו שוכבים יחד, אני לא יודע כמה זה היה

מבלבל אותי מבחינה דתית ... לא טרחנו ללכת ולבדוק מה ההלכה אומרת בנושא – לא

מבחינת קיום יחסי מין בלילה הראשון ... אז גם קיימנו יחסי מין בלילה הראשון וגם

אחר כך החזקנו ידיים בציבור בלי להתבייש".

אהרן משמיע קול שאומר שהמיניות וההלכה מתקיימות במישורים מקבילים שאינם מתנגשים ולכן גם לא מעוררים רגשות. ההלכה נתפסה אצלם כמופקעת מהמרחב המיני ולכן הם לא טרחו לברר אילו אמירות היא מכילה ביחס לפעם הראשונה שבה מקיימים יחסי מין. לדעתו גם אם הם היו שוכבים לפני החתונה ומפריים את הכללים ההלכתיים, זה לא היה מבלבל אותו מבחינה דתית. באופן דומה, יונתן לא מרגיש כי המיניות שלו עומדת מול הקב"ה וההלכה אלא באופן בלעדי מול בת הזוג שלו:

"רגשות האשם לא היו מול הקב"ה, היו מול הנאמנות שלי כלפיה ומול האם אנחנו

מנהלים נכון את הקשר, האם זה, האם התפקוד המיני שלנו פוגע בנו, כל מיני שאלות

כאלה ...

ידעתי שעשיתי משהו שאם המבוגרים היו תופסים אותי אז הם לא היו מבסוטים מזה".

אז זה המבוגרים ולא הקב"ה.

"לא... הוא לא היה בלופ שם. הייתי דתי תמיד, אבל לא".

מבחינת יונתן הקב"ה 'לא היה בלופ', בכלל לא נחוה כקשור לחוויות המיניות שלו, על אף שהוא מציין שמאז ומעולם היה דתי. ברמה החווייתית לא מתרחש אצלו מפגש בין המעשים המיניים לבין הקב"ה או ההלכה.

אצל דני לא מתרחשת סתירה בין ההלכה והמיניות מכיוון אחר:

משהו הפתיע אותך בזה שלא העליתי את הנושא של ההלכה?

"לא, כי במקרה שלי זו לא בעיה".

כאשר ההלכה מתקבלת כמובן מאליו שאין מקום או סיבה לאתגר אותו, לא נוצרת חוויה של התנגשות. אצל דני ההלכה מבנה ומעצבת את המיניות באופן ברור ונינוח שלא מעורר שום בעיה או צורך לדבר עליה.

לעומת זאת, שמואל חווה את ההלכה והשבירה שלה באופן משמעותי:

"כל הזמן הרגשתי אשם, חוטא... היא התלבתה, היא הייתה יותר חזקה, כי כל מפגש מיני שיש הוא מפגש אסור. אתה קולט שסוף סוף התחתנתי עם אישה וכל מה שאני עושה אסור? שאנחנו חיים בחטא? (על סף בכי) הכול בשביל לא לחיות בחטא. וזה ליווה אותי בכל השבוע הראשון".

המפגש המיני האסור של שמואל עם אשתו עורר בו תחושות עזות של אשמה וחטא. החוויה של עצמו כמי שפורץ את ההלכה ומבצע מעשים האסורים על פיה מעיקה ומכאיבה לשמואל, המעוניין להתרחק מחטאים.

אביתר מתאר מערכת יחסים שבה הם עומדים מול ההלכה וחשים רגשות שונים כלפיה:

"השבעה הם קצת קשים. כי אנחנו, אנחנו לא מבינים למה צריך את כל הריחוק הזה, למה צריך להתנהג בשבעה ימים בדיוק אותו דבר כמו החמישה, כאילו, אנחנו 'בסדר הבנו שאנחנו לא נגיע לאיזה מקום של, של יחסים', אבל למה לא לגעת? למה לא לחבק? למה... כאילו למה זה מגיע למקום שם? שם אנחנו חווים קושי".

הבחירה של אביתר לשמור את ההלכה אינה הופכת את הקיום שלה בפועל לנטול רגשות. במהלך שבעת הימים הנקיים הוא מרגיש קושי לקבל את הצו ההלכתי שמורה לו לא לגעת באשתו ומתקומם על כך באופן שאינו סותר את המשך קיום ההלכה.

סיכום תמה: תמה זו כוללת צורות שונות של התייחסות וחוויה של המיניות. מרבית המרואיינים (8) חשו את המיניות הן כטבעית וחיובית והן כמכילה קונפליקטים מעצם טבעה. בנוסף, המיניות התעצבה כמרחב מתעתע באופנים שונים ביכולת לתפוס ולפעול בתוכו. באופן דומה ושונה נבחן היחס לאוננות והמקום שהיא תופסת בעולם הפנימי. בחלק מהמקרים ההלכה משמשת כמתווכת בקשר של המרואיין עם המיניות וגם היחס כלפיה משתנה.

ד.4. תמה 4: שיח על מיניות: בין דיבור לשתיקה והשתקה

הציר הנע בין השתקה, שתיקה ושיח המנכיח את המיניות, הורגש במהלך הראיונות ביחס למיניות. הדיבור אודותיה היה לעיתים בלתי אפשרי, לפעמים נחסם באופן מודע ובמקרים אחרים קולח ונוכח כחלק מובן מאליו בשיח הזוגי.

ד.4.א. קטגוריה 1: מיניות כלא מדוברת:

בחלק מהמקרים והמרחבים, המיניות היא משהו שבאופן מובן מאליו - לא מוסבר או מנומק - לא מדברים עליו. המיניות מתעצבת כסוד שלא ראוי לתפוס מקום באמצעות מילים. צור מביע את תחושת הסודיות הכרוכה במיניות, שהייתה מובנת לו מאליה מבלי שסיפרו לו על כך באופן מפורש:

"ידעתי שהוא אמור להיות סוד, זה כן ידעתי, ידעתי שזה לא משהו שאמור... זה סוד, זה דבר שכאילו אמורים, לא אמורים לספר עליו, כאילו סוד במובן הזה... ידעתי שאני לא אמור לעשות את זה. לא יודע איך ולמה אבל ידעתי את זה".

באופן שאינו מוסבר לצור, הוא יודע כי המיניות צריכה להיות סוד במובן זה שלא מספרים עליה. הדיבור על מיניות נתפס כמי שהונחה שלא להתקיים, כמשהו שאינו צריך להתרחש. אצל אהרן אין זו המובנות-מאליה או טאבו שחוסם את האפשרות לדבר, אלא צו גלוי שמגיע אליו מאשתו:

"אני מסוגל לומר לה, אבל כיום היה לי מאוד קשה לומר לה. כאילו אני יודע לבטא את זה במילים, אבל ברמה הרגשית אני לא מרגיש שהיא תקשיב. היא מעוניינת שעולם המיטות יהיה מנותק מכל שיח, שיח ומכל עשייה מחוץ ל-זה, ו'בא לא נדבר על זה, כשאני יכולה זה קורה וכשאני לא יכולה זה לא קורה וזהו'. היא לא מרגישה שיש צורך לדבר על זה. היא מבטאת את זה במילים, היא אומרת שהיא לא צריכה, לא צריך לדבר על זה".

אשתו של אהרן מעוניינת שלא לדבר על מיניות ולהניח לה להתקיים באופן שהיא מתקיימת מעצמה. היא משמיעה קול שדורש להותיר את המיניות כמרחב שעומד בפני עצמו ולא כפוף לצורות התנהלות כמו דיבור או עשייה המאפיינות מרחבים אחרים בחיים. אהרן מרגיש שהיא מקשה עליו את האפשרות לדבר ולהביע את עצמו באופן שהיה רוצה.

יואב מרגיש כי אין לו שום דרך שדרכה הוא יוכל להיעזר בדיבור על החוויה שלו:

"היה פה חוויה שאני לא יודע מה לעשות עם עצמי ואין מי לדבר, ואין מי שיעזור לי ואני לא עוזר לעצמי".

יואב תקוע במקום בו הוא מרגיש שאינו עוזר לעצמו אך גם אין לו שום אפשרות לפנות לאחרים. הוא רוצה לעשות אבל לא מוצא שום אפשרות שניתן לבחון.

ד.4.ב. קטגוריה 2: דיבור עם דמות מלמדת:

אחד מסוגי הדיבור על מיניות מתרחש בין דמות הנתפסת כמי שתפקידה הוא להעביר ידע, בין אם מדובר בהורים, מורים, מדריכים או רבנים. אביתר מתאר את האופן שבו הוא ניגש אל הדרכת החתנים:

"מה רצייתי לדעת? וואו, באתי clueless לשמה, הכי clueless, לא יודע. כאילו מצד שני רצייתי לדעת הכול, כאילו. מצד אחד רצייתי לדעת הכול ומצד שני – בוא נחווה את זה, נראה איך שזה יהיה, בוא נזרום, ואז לא רצייתי לדעת כלום. כאילו זה בא אחד עם השני. לא רצייתי שמישהו אחר יכתיב לי, כאילו מצד אחד לא רצייתי שמישהו אחר יכתיב לי איך לחוות את הלילה הראשון שלי, מצד שני לא רצייתי להרגיש אכזבה, ואז רצייתי לדעת יותר".

אביתר אמביוולנטי ביחס למסירת הידע מצד המדריך. מצד אחד הוא רוצה לדעת הכול, שהמידע יימסר לידי במלואו. מצד שני, הוא חושש מהכוח הגלום בידע, העשוי להכתיב לו את האופן שבו יחווה את המפגש המיני. יש בו רצון להתוודע אל המיניות מתוך מפגש מציאותי, ומנגד שאיפה לדעת עליה לפני שהיא מתרחשת.

יואב התייחס לאפשרות של קיום שיח על מיניות בנוכחות הוריו :

"אין מצב ששמעתי עם ההורים שלי את המילה מיניים באותו חדר".

המחשבה על האפשרות שהמילה 'מיניים' נאמרה בחדר שבו הם והוריו היו יחד אינה נתפסת עבורו. מבחינתו אין שום היתכנות לשיח על מיניות בינו לבין הוריו.

יונתן הופתע מהאופן שבו הגיבה אמו לגילוי המיניות של בנה :

"אז אימא שלי אמרה לי '... תעשה מה שאתה מרגיש אבל אל תזהם לי את המחשב', פחות או יותר. כאילו לא בקטע 'אכפת לי מהמחשב, לא אכפת לי ממך', אלא כאילו זה לא... פחדתי מהתגובה, ידעתי שכשהם ייקחו את זה לתיקון, ידעתי למה זה, ופחדתי מכעס... לא היה כעס, לא היה כעס... ציפיתי שממש יכעסו עלי".

יונתן היה המום מכך שהוריו לא כעסו עליו מכיוון שצפה בפורנוגרפיה במחשב. אמו אמרה לו שמותר לו לעשות את מה שהוא מרגיש, ורק לשים לב שהוא לא פוגע במחשב. התקיים פער בין החשש מפני הדיבור לבין ההתממשות שלו בפועל, שהייתה הרבה יותר תומכת ממה שיונתן ציפה.

ד.4.ג. קטגוריה 3: שיח עם בת הזוג :

היכולת לדבר על המיניות במרחב הזוגי, בין בני זוג שהקשר המיני הוא חלק מעולמם, מהווה חלק מהתקשורת הזוגית והמינית אך גם לא תמיד פשוטה. יונתן הוא דוגמה לקול האומר שכיום הוא מבין שהתקשורת שהם תפסו בעבר כקיימת וטובה לא הייתה מספקת :

"לא דיברנו מספיק, דיברנו מעט מאוד. בדיעבד אני אומר. שאני מבין את השיח היום, אני מבין כמה אז היה כלום עם שום דבר".

השיח המיני בין יונתן ואשתו עבר התפתחות, שרק עצם ההתפתחות סיפר לו כי בהתחלה התקשורת שלהם הייתה מצומצמת. הוא מכיר בנחיצות השיח הזוגי על מיניות ואומר כי בשלבים הראשונים הוא לא היה מספיק מפותח.

לעומת זאת, יואב מתאר מציאות שבה מבחינתו קיימת תקשורת מתמדת :

"קודם כול התקשורת בינינו הייתה קיימת, כל השלבים מאוד דיברנו מאוד נתנו לעצמנו שאנחנו עוברים את זה ביחד, שאנחנו שמים לב אחד לשני – נעים, לא נעים, כיף, לא כיף, מסבירים אחד לשני – זה פה זה שם, זה ככה זה זה, עכשיו זה עכשיו זה. זה כל הזמן יש דיבור על זה, זאת אומרת, זה משתנה, משתכלל, מתפתח, מתרגל... זה לא שהפסקנו

לדבר על זה כי התרגלנו, משהו כזה. אפילו ברמה הפיסית, גם היום נדבר תוך כדי ונשאל 'נעים, לא נעים?'

יואב מתאר את הדיבור כמשהו שהתרחש ומתרחש באופן מתמיד, כדבר שמתפתח ונתקע ונמצא בתהליך מתמיד. השיחה תורמת ליכולת שלהם להבין מה כל אחד מהם מרגיש והם נעזרים בה גם בשעת הדיבור המיני עצמו.

דוד משתף כי הדיבור הזוגי אינו דבר שפשוט לו לייצר :

"היה פעם אחת שאני אמרתי לה את זה – זה לא היה קל – שאני מרגיש שבכלל לא עושים את זה בגלל שזה חלק מקשר, בגלל שרוצים את זה וזה, אלא כי רוצים להיכנס להיריון אז כאילו, וגם אמרתי לה שזה גם כאילו לא מקובל עלי, זה לא נראה לי הגיוני, זה לא נראה לי מצב טוב".

דוד ראה צורך להדגיש כי לא היה לו קל לשתף את אשתו בקושי הנוגע לאופן שבו מתנהלת המיניות שלהם. הדיבור על האופן שבו הוא מעוניין לראות את המיניות שלהם לעומת מה שהוא חווה כיום, מציב בפניו אתגר.

ד.4.ד. קטגוריה 4: שיח עם חברים :

חברים, בני קבוצת השווים, יכולים לשמש פתח לדיבור וידע על מיניות. יונתן מתאר כיצד היו לו חברים ששימשו כמקור ידע חיובי :

"היה לנו שיחה אחת באירוסין, שתיים בעצם. אחת של שנינו עם חבר, שהוא אמר 'תשמעו זה תהליך, זה לוקח זמן ויש תקופות טובות יותר ותקופות טובות פחות וזה המון למידה' ... לי הייתה שיחה, אני הלכתי לדבר עם חבר חילוני, מנוסה מאוד. באופן מאוד אירוני השיחה איתנו הייתה השיחה הכי טובה שהייתי לי על מיניות עד החתונה, אם בכלל. מבחינת 'סוף סוף משהו שמדבר איתי ברחל בתך הקטנה', שאומר לך 'נשים שונות נהנות מדברים שונים ... אתה תצטרך להבין איך היא נהנית והיא תצטרך להבין איך אתה נהנה; מה כן, מה לא'".

יונתן בחר לקיים שתי שיחות עם חברים, שסיפרו לו על כך שהמיניות היא תהליך ועניין המתפתח ומשתנה בין זוגות ונשים שונות. יונתן שמח בידע שקיבל ובאפשרות להבין דברים באופן מפורט בנוגע לסיפור המיני שהוא עתיד להמשיך ולהיכנס אליו.

יוסי תיאר דיבור בין חברים שהיה כשלעצמו סוג של חוויה מינית :

"הייתה לנו מורה לערבית – היא לא הייתה יפהפייה – אבל היא הייתה נראית טוב ופנטזנו שאנחנו שוכבים איתה".

יוסי וחבריו היו מפנטזים במשותף על מורה שלהם, מדברים ויוצרים יחד חוויה מינית שהיא גם אישית אך גם משותפת.

יש גם מי שבעבורם החברים שימשו גם ככתובת לשיתוף בקשיים :

רון : האם יצא לך לשתף עוד מישהו, חוץ מאשתך בקשיים האלה שאתה חווה?

"כן, יצא. בעיקר חברים. 'בעיקר' רק, רק חברים".

רון מצא את חבריו ככתובת היחידה – שאינה אשתו - שהוא מוכן לפנות אליה ולשתף בקשיים שהוא חווה.

ד.4.ה. קטגוריה 5 : מחשבות לגבי פנייה לייעוץ :

סוג נוסף של דיבור שעלה כאפשרות בחלק מהמקרים הוא שיחה עם דמות שיש לה הכשרה וידע בתחום. יש מי שפנו יחסית מהר לייעוץ, כמו יונתן :

"אחרי שלושה חודשים כבר היינו אצל מיכל פרינס. ואז כאילו, אני מודה כל יום על זה שמהר מאוד תפסנו את זה".

יונתן שמח מאוד על כך ששלושה חודשים אחרי חתונתם הם נפגשו להתייעץ עם מיכל פרינס לגבי המצב שבו הם נמצאים.

לעומת זאת, צביאל מציין שיקולים שבגללם הם נמנעו מלפנות לייעוץ :

"ידענו שאנחנו לא לבד [ויש עוד שסובלים מאותה בעיה], אבל גם לא דיברנו עם מישהו ... אני ממש לא רוצה כזה לגלות שיש בעיה שאולי צריך ללכת לטיפול ודברים כאלה, זה דברים שאני ממש מעדיף לא לגלות ... ושצריך להוציא את זה למיקור חוץ, זה מבאס אותי".

לצביאל מפריעים שני גורמים בנוגע לאפשרות של פנייה לייעוץ. הראשון הוא עצם ההכרה בכך שיש בעיה נחוות כדבר שעדיף להימנע מלחוש אותה, והשני הוא הפנייה לגורם לשלישי החורג מהגבולות הזוגיים.

האפשרות של פנייה לייעוץ עוררה אמביוולנטיות גם בדוד :

"הייתה מחשבה כזאתי, אבל לא נראה לי ... בינינו אנחנו מאוד מדברים על זה פתוח ... בגלל זה אנחנו גם לא כל כך מרגישים צורך לפנות לאיזשהו גורם, כי אנחנו יודעים שהרבה פעמים טיפול, המטרה שלו, לפעמים טיפול זוגי או – בסדר, מיני זה קצת אחר – הרבה פעמים המטרה שלו היא לפתוח חסמים בתקשורת בין שני בני הזוג, ואנחנו לא מרגישים שיש שם בעיה".

דוד מסביר כי איך שהוא מבין טיפול הוא שהטיפול מתמקד בתקשורת הזוגית, שזה משהו שמבחינתו מתנהל היטב במקרה שלהם. משום כך נשמע שהוא מפקפק ביכולת של ייעוץ להועיל להם כזוג. בחוויה שלו האפשרות של קבלת טיפול היא מיותרת, על אף שהם סובלים מקשיים ניכרים.

סיכום תמה : הדיבור על מיניות נע על קשת רחבה בין השתקה ושתיקה לבין שיחה עם בת הזוג והסביבה הקרובה והרחוקה. בזמן שהדיבור הנפוץ ביותר היה עם בת הזוג, ההשתקה והיעדר היכולת לדבר תפסה מקום נרחב יותר בפנייה החוצה. הדיבור עם דמויות מלמדות, עם חברים ובפנייה לייעוץ נכח אף הוא בחלק מהמקרים והציג אמביוולנטיות מסוגים שונים.

Code System	יוסי	דוד	צביאל	צור	דני	רון	שמואל	אביתר	אהרן	אורן	יואב	יונתן	SUM
מיניות חזוגיות													0
המיניות והזוגיות כשלוכות זו בזו	1	2	6	11	2	4	3	9	1	3	7	4	53
הנאה פיסית מול רגשית-אינטימית	3	1	1	2	2	1	3	6	1	3	2	2	27
מיניות והדדיות	2	4	3	5	2	2	1	1	2	1		2	25
מיניות ותחושת היחד הזוגית	2	1	6		3	2	1		2		1	1	19
מחשבות ותחושות על מיניות													0
ת סביב האופן שבו מתגשמת המיניות													0
ות והקשר שלה לתפיסת הגבריות	2		1		4		3	2		2			14
גרימת הנאה לבת הזוג	4			1	2	5	3	5	3	4		2	29
החשש מפני פגיעה בבת הזוג		2	1	8		2			5	2		2	22
תחושות ורגשות שהמיניות מעוררת													0
תחושות שליליות	11		2	1	4	2	9	4	1	5	5	2	46
תחושות חיוביות	3	3	3	5	3	5	3	7	3		5	2	42
הקשר עם היצר: קונפליקט מול טבעיות													0
עמידה מול ההלכה	9	7	3	3	5	3	12	6	4	5	10	5	72
מיניות כקונפליקטואלית	2	1	4	4		2	2		1	1	6	1	24
המיניות כטבעית/חיובית	3	2	3	6	2	2		1	3		1	2	25
אוננות	3	2	2	6	4	5	3	2	2	2	3	4	38
מיניות כמרחב מעבר מתעתע	1		4	1	2	2	1	1	1	4	4	7	28
יח על מיניות: בין דיבור לשתקה והשתקה													0
מיניות כלא מדוברת	1	3	1	3	1	2	4	1	6	3	7	6	38
דיבור עם דמות מלמדת	4	1	5		1	1	1	2		4	3	5	27
שיח עם בת הזוג	4	3	1	4	2	3		6	3	2	4	4	36
שיח עם חברים	2	1	3	3	1	3	2	2	1	2		7	27
מחשבות לגבי פנייה ליעוץ	2	3	2			1		3	1	2		2	16
SUM	59	36	51	63	40	47	51	58	40	45	58	60	608

תרשים 2: התמות והקטגוריות מוצגות בצד שמאל. למעלה מופיעים שמות הנבדקים. בנקודות המפגש בין הצירים מופיע מספר הפעמים שכל קטגוריה הופיעה בראיון של כל נבדק. השורה הימנית והשורה התחתונה מציגות את סכום המופעים.

ה. דיון

ה.1.א. תמה 1 – ממיניות של אדם אחד למיניות של שניים :

היחס בין המיניות והזוגיות ידע עליות ומורדות לאורך השנים. לאחר עידנים שבהם מיניות מקובלת הייתה כרוכה במיסוד הזוגיות, המהפכה המינית שהתרחשה במאה הקודמת ניתקה את החיבור בין מין לזוגיות ולהקשרים אחרים שהיו מובנים מאליהם. מהראיונות עולה תפיסה ברורה כי המיניות והזוגיות מעורות, שלובות וכרוכות זו בזו באופן מהותי בקרב גברים דתיים לאומיים. החיבור העז בין המיניות והזוגיות האינטימית יכול ליצור טשטוש בין שניהן, כפי שמשקף מבדיחה שסיפר הפסיכואנליטיקאי לואיס ארון (2013): "בתקופת הכשרתי האנליטית היתה בדיחה שסופרה פעמים רבות: כאשר מטופל מדבר עם פרוידיאני על אינטימיות, האנליטיקאי מפרש במונחים של מין, וכאשר מטופל מדבר עם אנליטיקאי בינאישי על מין, המטפל משיב במונחים של אינטימיות" (עמ' 93). הקרבה הרבה בין המושגים עלולה ליצור מצב שבו הם הופכים למילים נרדפות שאינן נפרדות זו מזו. גם בשפת היומיום קורה ש'אינטימיות' מתחלפת עם מיניות, למשל במשפט 'They were being intimate with each other', האינטימיות מסתירה ומהווה תחליף למפגש המיני שמתרחש. עם זאת, מהראיונות עולה כי למיניות יש מאפיינים ייחודיים משלה וכך גם לזוגיות, וכי הן נתפסות כשני תחומים שיש להם גם עמידה עצמאית וגם חיבור עמוק זה לזה. המציאות שבה נמצאים שני

צדדים שמצד אחד עומדים בפני עצמם ומצד שני מזווגים, מהדהדת אפשרות לחיים בין בני זוג אנושיים.

ההשפעות החברתיות של המהפכה המינית פועלות באופן שונה על החברה הדתית לאומית, אותה מעצבת גם ההלכה היהודית השומרת על המיניות כמי שראויה להתקיים אך ורק בהקשר הזוגי הממוסד של הנישואין. ההלכה אוסרת כל פעילות מינית טרם החתונה, וגם לאחר היא מציבה גבולות שונים. בשל כך, החיבור ההדוק והעמוק שנמצא במדגם הנוכחי בין זוגיות ומיניות מעוגן גם במבנה חברתי המצמיד את המיניות לזוגיות.

לצד החיבור למיניות ששותפים בה שני אנשים, חוקי ההלכה מעודדים גברים לראות את נשותיהם כסובייקטים, לקבל את רצונותיהן ולספק את תשוקותיהן. הדרך שבה ההלכה פועלת על מנת לכונן ולהבנות ערך היא באמצעות פעולה בשני מישורים מקבילים שאינם שווים, הדומים לשני צדדים של אותו מטבע (כפי שנראה להלן גם ב'מודל השליטה הכפולה'): מצוות 'עשה' - המורות מה נכון לעשות - ומצוות 'לא-תעשה', המסמנות גבולות שאסור לחצותם.

כדוגמה רלוונטית נתייחס לאופן שבו רבי יצחק מקורביל מסביר את דברי התורה בספר דברים (כד, ה) "וְשָׂמַח אֶת אִשְׁתּוֹ אֶשְׁרָ לְקַח", (ספר מצוות קטן מצווה רפה): "לשמח את אשתו – וְשָׂמַח אֶת אִשְׁתּוֹ אֶשְׁרָ לְקַח, יש בעשה זה לאו, שנאמר ועונתה לא יגרע". כלומר, בעל מצווה גם לשמח את אשתו באופן מיני וגם נאסר עליו שלא להעניק לה את הסיפוק המיני המגיע לה. נוסף כי אחת המחויבות המהותיות של בעל כלפי אשתו היא מילוי צרכיה ורצונותיה המיניים. מחויבות זו נקראת מצוות עונה, והיא נלמדת מדברי התורה "וְשָׂאָרָהּ, כְּסוּתָהּ וְעֶנְתָּהּ לֹא יִגְרַע" (שמות כא, י). למצוות עונה יש הגדרות מפורטות שנידונות בהרחבה בספרות ההלכתית, היא מוטלת על הגבר ותכליתה היא "למלא תשוקת האשה" (טור, אורח חיים, סימן רמ).

בקו שמשרטטים דברי התורה "וְשָׂמַח אֶת אִשְׁתּוֹ אֶשְׁרָ לְקַח", ממשיך האמורא רבא, האומר (תלמוד בבלי, פסחים עב, ב) כי "חייב אדם לשמח אשתו בדבר מצוה [יחסי אישות. ח.ר.]. רבא מבהיר כי האיש חייב לשאוף לכך שאשתו תשמח במהלך קיום יחסי האישות, אותם הוא מכנה 'דבר מצוה'. הרמב"ם מצמיד אל החובה לשמח את הצד השני של המטבע, את מצוות ה'לא-תעשה' שבמקרה הזה היא האיסור לכפות את האישה (ספר המדע, הלכות דעות, ה, ד): "ולא יאנוס אותה והיא אינה רוצה, אלא ברצון שניהם ובשמחתם". כלומר, הרצון ההדדי והשמחה ששניהם מרגישים הם תנאי ושאיפה בכל הנוגע ליחסי האישות. מנגד המליץ רבי מאיר (תלמוד בבלי, פסחים, מט, ב) שלא לחתן את הבנות עם 'עם הארץ' משום ש"עם הארץ מכה ובוועל ואין לו בוש פנים". ההלכה מורה לאדם להתרחק ממצבים בהם אין הוא מתחשב ברצון האישה ובצרכיה ועושה זאת הן בדרך השלילה - האוסרת לכפות, לשכב כשהיא ישנה או חסרת מודעות (אלו הם בני 'תשע המידות' המופיעות בתלמוד בבלי, נדרים כ, ב) - והן בדרך החיוב, המעודדת את השמחה, החשק וההדדיות.

ההדדיות, הרצון המשותף, ההסכמה והעונג הנשי תופסים מקום חשוב בהלכה, המחוקקת מצוות עשה ולא-תעשה המבנות מציאות שבה גברים נדרשים לשים את לבם לגורמים אלה ולא להתעלם מהם. כמקור אחרון לעניין זה נביא קטע מ'אגרת הקודש' (פרק ו) המבהיר כי הכוונה והרצון ההדדיים נוגעים למהות של הקשר המיני: "יש לך להכניסה תחלה בדברים שמושכין את לבה ומיישבין דעתה ומשמחין אותה ... וכניס אותה בדברים אלו, מהם אהבים ומהם עגבים ומהם יראת שמיים ... לא יבעלנה בעל כרחא ... מפני שאותו החבור אין השכינה שורה בו מפני שכוונתו בהפך מכוונתה ואין דעת אשתו מספקת לדעתו".

ההלכה פונה אל הגברים ומצווה עליהם לדאוג לצרכים של הנשים ולשמור עליהן. לפני החתונה עוברים חתנים רבים הדרכת חתנים, בה מלמדים אותם את ההלכות הנוגעות לחיי האישות, להנהגות ולמסרים שהמורים מזהים בהלכות ולעיתים גם מדברים על זוגיות ועניינים הקשורים ליחסים הבין-אישיים. בדרך זו מועברים הציוויים וההבניות ההלכתיות אל הדור הבא של הנישאים. הגברים מתחננים בתוך מסגרת הלכתית שמסריה מעודדים הקשבה לבת הזוג ושאיפה לכך שהיא תשמח ותסופק גם מבחינה מינית.

מאפייני ההלכה הללו יכולים להתקשר אל הקול של הגברים במדגם הנוכחי, השואפים כי החוויה המינית שלהם תהיה הדדית, שנשותיהם ינכחו בה כסובייקטיביות עם רצון, תשוקה ושמחה. התשוקה והרצון הנשי נתפסים באור חיובי וכמסוגלים לתרום לחוויה המינית של בן הזוג, הן מכיוון שהמרואיניים רצו בטובת נשותיהם והן משום שהנוכחות של התשוקה והאקטיביות הנשית הגבירה את העונג הפיסי והנפשי של הגברים. נדמה כי בניגוד לתפיסה שעל פיה אין מיניות נשית המתקיימת למען עצמה והיא מתקיימת רק על מנת לשרת את המיניות הגברית (Holland, Ramazanoglu, Sharpe & Thomson, 2004), נמצאה שאיפה שהמיניות האחרת של בת הזוג העצמאית תורגש ותתפוס מקום, משום שכך הגברים חשו טוב הן בשל המוסריות וההלכתיות של המפגש המיני והן בזכות החוויה הגופנית שנוצרה בכך.

השאיפה ליצירת מפגש מיני שיש בו הדדיות ושני סובייקטים שמביאים את עצמם כבני אדם ולא כגופים בלבד, מתחברת אל החשיבה העכשווית של הפסיכולוגיה ההתייחסותית, הרואה את ההתפתחות הבינאישית כמי ששותפים בה שני סובייקטים.

הגישה ההתייחסותית פיתחה את הקו המבחין בחשיבות של ראיית האדם המטפלת בילד כסובייקט העומד גם בפני עצמו, כפי שכתבה בנג'מין (1995): "רק באחרונה התחלנו לחשוב על האם כעל סובייקט בזכות עצמה ... שום תיאוריה פסיכולוגית לא נתנה ביטוי הולם לקיומה העצמאי של האם". בחשיבה מוקדמת יותר בפסיכולוגיה, עסקו בהתפתחות של הילד ודיברו רבות על החשיבות של האם, אולם הדיבור על האם נעשה כאילו היא מצע הנועד לגדל את הילד באופן בלעדי ולא הוקדשה תשומת לב לאם כסובייקט העומד גם בפני עצמו. בנג'מין מציבה את היכולת של הילד והאם להכיר באופן הדדי זה בזו, כאחת מאבני הדרך ההתפתחותיות שאליהן מגיע כל מי שמתפתח באופן בריא.

בנג'מין ממשיכה קו מחשבה זה אף לטיפול ולדעתה היכולת של מטופל להכיר בסובייקטיביות ובנפרדות של המטפל היא שאיפה שצריך לחתור אליה. מבחינתה, מטופל שמתחשב במטפל ורואה אותו כבן אדם שראוי לכבוד וליחס מסוים, היא מעלה שמעידה על בגרות חיובית של המטופל. האם והילד, המטפל והמטופל ממלאים תפקידים שונים, אולם היעדר השוויון אינו מייצר מציאות שבה יש אובייקט וסובייקט, עושה ומי שנעשה לו (doer and done-to) (Benjamin, 2004). בנג'מין מנסה להראות שאפשר לעבוד בהדדיות, מתוך הכרה הדדית (mutual recognition) (Benjamin, 1992) בנוכחות של העולם הפנימי של שני בני האדם שנפגשים. בהוויה זו גם האישה וגם האיש חושקים ונחשקים גם יחד.

באופן דומה אפשר לדבר על מיניות של שני בני אדם, כמו זו שעלתה במדגם הנוכחי וכפי שבנג'מין מדברת על קשרים, ועל מיניות של אדם אחד בה יש סובייקט ואובייקט. מיניות של אדם אחד יכולה להתקיים בזמנים של רווקות, שבהם אין קשר עם בת זוג, ואף בזמנים שיש אובייקט

שהמיניות מתממשת תוך שימוש מנוכר. הגבר ההגמוני נתפס כמי שיודע לחוות בעיקר מיניות של אדם אחד, משום שהוא מונע על פי צרכיו ורצונותיו, פחות רואה את בת הזוג שלו כסובייקט ופחות נזקק להכרה מצידה ולהיות נחשק על ידה (Masters, Casey, Wells, Morrison, 2013). לעומת זאת, מיניות של שני אנשים מתרחשת כאשר שני בני הזוג מנכחים את האחרות והסובייקטיביות המצויה בשניהם, את הנפרדות העצמאית שיכולה לבחור לחבור ולהיפגש גם באופן מיני. כאשר המיניות מתקיימת בהקשר של קשר זוגי וקרוב, קרוב לוודאי שהיא תהיה מיניות של שני בני אדם. למשל, כפי שצור מתאר, חוויית האוננות שלו השתנתה לאחר שהתחתן מכיוון שהאוננות הפכה לחלק מהמיניות הזוגית שלהם; ההקשר הזוגי העניק לה משמעות אחרת. אוננות יכולה להיות פעולה שכרוכה במיניות של שני אנשים וכך גם מצבים שבהם צד אחד מושקע ביצירת עונג אצל השני. הזוגיות וההכרה בסובייקטיביות של בן הזוג מסוגלת להעניק לכל פעולה מינית נופך של מיניות של שניים.

ה.1. ב. הגבר – מאובייקט בעיני המדע לסובייקט

הרצון לחיות במיניות של שני אנשים מנוגד ל"שיח היצר הטבעי". שיח היצר הטבעי מתאר את הגבר ככפוף ליצר הבוקע מתוכו כאיתן טבע בלתי נשלט. בשיח זה נראה כי קיימים שני אובייקטים שהתשוקה כופה אותם – הגבר נתפס כחלוק נחל שניתז על ידי פרצי היצרים ואילו האישה נתפסת כשבויה בידי המיניות הגברית המחפיצה. בזמן שהגבר נשלט על ידי יצרו ושולט באישה, אף צד אינו מכיר בסובייקטיביות של הצד השני ושניהם נחווים כאובייקטים נטולי עומק. דרכים נוספות המובילות אל הפיכת הגבר כאובייקט של המיניות והבנייתו ככזה, עולות בספרות מתפיסות כ"הגבר בתוך הראש" (Holland, 2004) ו"צו החדירה" (Jackson, 1984; Gavey et al., 1999; McPhillips, Braun & Gavey, 2001). כפי שהסבירה אורשלימי (2014), בכל ראש גברי שוכן האידיאל הגברי, הגבר ההגמוני, ומורה לו כיצד עליו להתנהג ולאילו התנהגות עליו לשאוף. תפיסת הגבר ההגמוני מנסה לכפות את עצמה על כל פרט ופרט בחברה, ומאיימת להפוך את הגבר מסובייקט בוחר לאובייקט הנתון לשליטת דימוי המצוי בראשו. במחקר הנוכחי הייתה התכתבות מועטה ביותר עם הגבר ההגמוני, ולא נמצאו תימוכין לגישה זו.

"צו החדירה", *the coital imperative* (Jackson, 1984; McPhillips et al., 2001), משקף תפיסה שעל פיה כל פעולה מינית שאינה כוללת כניסה של הפין אל הפות אינה זכאית להיקרא יחסי מין. מין "אמיתי" כולל חדירה. תפיסה חד משמעית זו, המגדירה את המיניות באופן צר וברור, זוכה לביקורת פמיניסטית נרחבת (Vance, 1984; Ciclitira, 2004; Smith, 2007), אך גם למחקרים המאשרים את קיומה החברתי (Miles, 1997; Potts, Gavey, Grace & Vares, 2011; Yan, Wu, Ho & Pearson, 2003).

בהקשר זה, שיתפו מספר מרואיינים בתהליך שעברו בין התפיסות שעמן הם הגיעו, ועל פיהן המיניות והעונג שבה ממוקדים בחדירה ובאורגזמה הגברית, לבין המקום שבו הם מצויים כיום ובו הם נהנים מהמיניות שלהם בדרכים נוספות. מה שנקרא "משחק מקדים" – משום שהוא נועד להטרים את החדירה - זוכה לאהדה רבה אצל מרבית המרואיינים ויש גם מי שמעדיפים אותו על פני השלב שבו הגבר נכנס אל בת זוגו. גם החיבור האינטימי שלאחר שכירת הפעילות, הנקרא לעיתים "חיבוק של אחרי", זכה להוקרה. אפשר לראות בכך סובייקטיביות משמעותית, בה

גברים מרשים לעצמם לתפוס את המיניות שלהם ככזו שאינה מוכתבת על ידי התסריט שעל פיו השיא וההגדרה של פעילות מינית הם "צו החדירה". ראוי לציין כי יש גם מי שלא תיארו את עצמם כמי שעברו תהליך, אלא כמי שכלל לא נתקלו בצו החדירה.

לצד זאת צריך להעיר על כך שההמשגה הפמיניסטית על "צו החדירה" ומיניות שאינה כפופה להגדרות צרות, אינה מתיישבת עם העולם ההלכתי ובשל כך אין היא מסוגלת להסבירו בצורה מיטבית. במקומות שבהם ההלכה מחייבת (למשל ייבום) או אוסרת (למשל אונס) יחסי אישות, היא מתייחסת לכניסה של הפין אל הפות או אל פי הטבעת, ולא מכירה בפעילויות אחרות כבעלות תוקף של יחסי אישות. יחד עם זאת, גם פעילויות מיניות אחרות מוכרות כמיניות, וכך למשל נאסרו מגע ואפילו הסתכלות מינית על נשים אחרות. קיום היררכיה בין ביטויים שונים של מיניות, אינו אומר שהדרגות התחתונות של מה שנתפס כמיני מנושל מהיותו מיני. מלבד זאת, העובדה שאין לפעילויות מיניות אחרות את אותו תוקף משפטי כמו זה שמוקנה למצבים שבהם תָּבְרוּ שני אברי המין, אין משמעה שרואים אותם באור שלילי או פחות בהקשר של מיניות זוגית. מרבית יחסי האישות המתרחשים בין איש לאשתו אינם קשורים במישרין להיבט המשפטי-הלכתי, ולכן לא נכון להשליך את המשמעות ההלכתית למשמעות הזוגית.

ההנחה העולה מהספרות, שעל פיה גבריות היא יצריות מונוליטית, שונה במובהק מהמצאים המורים כי המרכיב החשוב והמרכזי יותר בחוויית ההנאה של מרבית המרואיינים היה רגשי ולא פיסי. הממד הפיסי זכה להכרה ולמקום, והוא בלתי נפרד מההנאה הרגשית; אולם האינטימיות והרגשות הנלווים אל המפגש המיני נחוו לא פעם כמשמעותיים יותר מהעונג שהחושים הסבו. אין ספק כי יש גברים שרגשותיהם תופסים מקום נכבד יותר מהפנים הפיסיים של קיומם. ראיית הגבר הן כמי שבהקשר המיני הוא תמיד סובייקט והן כמי שכפוף ליצר הטבעי, משטיחה את החוויה הגברית, שיכולה לעבור תהליכים בין היות אובייקט להיות סובייקט, להכיל חלקים שונים וסותרים בתוכו ובכלל כחוויה שראויה לעין מחקרית ולהבנה.

ה.2. א. התמה 2 – גבריות, העונג שלה והסבל שלה :

הקשר בין היכולת לחוש גבריות ובין המיניות נכח בהיעדרו היחסי. בניגוד לספרות המחקר, שמוצאת את המיניות כזו שיש לה השפעה גדולה ביותר על חוויית הגבריות של הגבר, מהראיונות נראה כי היא אינה חשובה במיוחד. שישה מהמרואיינים התייחסו לקשר בין המיניות והגבריות שלהם ואצל חלקם קשר זה נחוה כקלוש למדי. גם מי שחוו קשיים שנגעו לתפקוד המיני שלהם, התחלקו למי שהרגישו שגבריותם נפגעה למי שכלל לא חשו חיבור בין חוסר היכולת המינית לתפיסת הגבריות העצמית שלהם.

אילולא הנפח שהמיניות והגבריות תופסות בספרות, עניין זה לא היה זוכה לקטגוריה משלו, משום שהוא אינו מספיק מרכזי. ייתכן כי מתוך חקירת הגבריות, המיניות עולה כמשתנה משמעותי, אולם בזמן שמתמקדים במיניות, הגבריות אינה מהווה משתנה שמסביר את החוויה המינית בעוצמה משמעותית.

ממצא זה עולה בקנה אחד עם מחקרו של הלוי-עמר (2007), שבחן את הבניית הגבריות בציבור הדתי לאומי. בשאלון בו ביקש מנבדקיו לדרג את סדר החשיבות של ארבע זהויות (דתית, אזרחית, גברית וציונית), רובם הגדול בחר בזהות הגברית כפחות חשובה מבין הארבע ואף אחד לא שייך אותה לשני המקומות הראשונים.

מלבד זאת הוא מצא כי בחברה הדתית לאומית קיים גם מודל אלטרנטיבי לגבר ההגמוני המאצ'ואיסטי: תלמיד החכם הלמדן, אשר מתאפיין בתכונות הנתפסות כנשיות, זוכה למקום מרכזי ביותר בעולם הדתי. מאז ומעולם הרבנים שהנהיגו קהילות רבות ניחנו ראשית כול בחכמה ובידיעת ספר. הדמיון בין נשיות ולימוד תורה מופיע למשל בדברי המדרש (ילקוט שמעוני תתקמ): "תלמידי חכמים שדומים לנשים ועושים גבורות כאנשים", האומר כי על אף שתלמידי חכמים דומים לנשים, יש בהם גם גבורה המאפיינת אנשים.

כמו כן, ניתן להתייחס אל דוד מלך ישראל, שהיה לוחם דגול וכובש ולצד זאת אף היה משורר, בעל תפילה וחיבר מזמורי תהלים רבים. בתלמוד (בבלי, מועד קטן, טז, ב) דורשים עליו את הביטוי עֲדִינוּ הָעֶצְנִי (שמואל ב, כג, ח): "כשהיה יושב ועוסק בתורה - היה מְעַדֵן עצמו כתולעת, ובשעה שיוצא למלחמה - היה מְקַשֵּׁה עצמו כעץ", כלומר דוד זוכה להערכה הן בזכות היכולת שלו להיות רך ועניו כתולעת והן בשל כישורי המלחמה שלו. האפשרות ששתי התכונות ההפוכות ידורו באדם אחד נתפסת כמעלה.

שניים ממוסדות החינוך המרכזיים בציונות הדתית הם ישיבות ההסדר והמכינות הקדם צבאיות, המשלבות בצורות שונות את כישורי הלמידה ומרכזיות עולם הספר עם לחימה ונטילת חלק בצבא ההגנה לישראל. ייתכן כי שילוב זה מאפשר לבני הציונות הדתית לפתח מאפייני גבריות השונים מזו המקובלת, אך עניין זה דורש המשך מחקר.

ה.2. ב. העונג שלה והסבל שלה

מחשבות על מיניות, ציפיות שמתעוררות כלפיה והאפשרויות שהיא פותחת, משפיעות על האופן שבו נוצרת החוויה המינית עצמה. הראיונות העלו שמחשבות רבות נסובו סביב שני נושאים הקרובים זה לזה - החשש מפני פגיעה בבת הזוג, וגרימת הנאה לבת הזוג. בשניהם הגברים עוסקים בבנות הזוג שלהם ובחוויה שלהן. הבדל משמעותי בין מחשבות על הסבת עונג או פגיעה הוא שהן עוסקות בקצוות מנוגדים, עונג משתייך לצד ה"טוב" ואילו פגיעה - ל"רע", הן של המוסר והן של החוויה. מבחינת המרואיינים, העונג הוא דבר שיש לשאוף אליו ואילו מהפגיעה צריך להתרחק ולסגת. הלך מחשבה זה דומה למצוות "עשה" ו"לא תעשה", המצויות בהלכה היהודית. גם במחקר נמצאו עדויות לכך שנכון להקדיש תשומת לב ייחודית הן לגורמים המושכים לקראת מפגשים מיניים והן לאלה שדוחים מפניהם. שתי הקטגוריות הללו הן שתי דרכים של מחשבה שחשוב לקיים במקביל. מודל "השליטה הכפולה" (Bancroft & Janssen, 1999; Bancroft, 2000) מתייחס לשתי מערכות שונות המשפיעות על מעגל התגובה המינית. יש מערכת המעוררת את מעגל המיניות ומפעילה אותו ויש מערכת מקבילה המסוגלת לעצור ולמנוע את ההפעלה שלה. הכותבים מקשרים את המערכות הללו לאופן שבו מופעלות מערכות ביולוגיות בגוף, באמצעות הפעלה, "אקסיטציה", וחסמה, "אינהיביציה". כמו שברכב יש דוושת גז ודוושת בלם, כך גם המיניות מופעלת על ידי שתי מערכות השולטות במעגל התגובה המיני. Nagoski (2015) מתייחסת לגז ולבלמים וקוראת להם גם הפעלה וכיבוי (turn ons and turn offs). היא מעירה כי לרוב, אנשים מניחים שהבעיות טמונות בחוסר של הפעלה, בזמן שבחלק ניכר מהפעמים הקשיים נוצרים בשל הפעלה עודפת של בלמים.

על מנת שתתרחש תגובה מינית צריך להתקיים איזון מסוים בין המערכות. יש שתי דרכים שיסבירו היעדר עוררות מינית: כאשר אין גורמים המנסים לעורר אותה או בזמן שיש יותר מדי

גורמים הבולמים אותה. הגורמים לאקסיטציה ולאינהיביציה משתנים מגבר לגבר, אולם נמצאו גם מכנים משותפים (Janssen, Vorst, Finn & Bancroft, 2010).

בהקשר של המחקר הנוכחי, אפשר לחשוב על החשש מפני פגיעה בבת הזוג כמשתייך למערכת המעכבת, שכאשר גבר חושש מפני כאב או אי נוחות שייגרמו לבת זוגו בשל החיבור המיני, הוא יירתע, העוררות שלו תפחת וכך גם הנאתו. במקביל, שימת הדגש על תחושת העונג הנשית, מכוונת אותה כזו שיכולה להפעיל ולשלהב את העוררות המינית, להגביר את ההנאה הגברית ואת התשוקה. ממצאים אלה מציעים לבחון את המרכיבים הללו כמסוגלים להשתלב כגורמים מאיצים ובולמים במעגל התגובה המיני.

כפי שנכתב קודם לכן, ההלכה היהודית והמבנה החברתי שנוצק סביבה, עשויים להסביר מדוע במדגם הנוכחי עלו התשוקה והכאב הנשיים כגורמים המעסיקים גברים ומשפיעים באופן ניכר על החוויה שלהם.

לעומת זאת, לא פשוט ליישב בין ממצאים אלה לספרות הקיימת. מעצם הגדרתה, נועדה הגבריות ההגמונית לשמר את הגברים כעליונים ובעלי כוח, ואת הנשים ככפופות לכוח (Donaldson, 1993; Connell & Messerschmidt, 2005). בשל כך, אינטימיות ורגישות, כמו זו שיכולה להתגלות בזוגיות ובאבהות, מהוות איום על היכולת של גברים לראות את עצמם כגברים ראויים (Donaldson, 1993). ההקשר של המונח "גבריות הגמונית" הוא במקרים רבים תפיסה מרקסיסטית, הרואה את הקונפליקט בין המעמדות השונים – בהקשר שלנו, המינים השונים – כמלחמה בלתי פוסקת באופן בלתי-פתיח. באופן דומה, הנחת ההגמוניה הגברית כניצבת בבסיס החברה, מייצרת עדשה שדרכה ניבטים מאבקי כוחות שורשיים ובלתי ניתנים לגישור. בתוך מסגרת זו מפורש העונג הגברי מהעונג הנשי כחלק ממאבק הכוחות הנוכח בכל סיטואציה חברתית באשר היא.

לדוגמה, מקינון (2005) ובורדייה (2007) התייחסו לכך שהעונג הנשי חשוב מאוד לגברים, אולם הבינו את החשיבות כחלק מאשרור הגבריות וחיזוק תחושת היכולת: "מצפים מן האורגזמה הנשית שהיא תספק גם הוכחה לגבריותם וגם את העונג המובטח על ידי צורת ההכנעה העילאית הזאת" (בורדייה, עמ' 48). פרשנות זו נובעת מהנחת מוצא שגברים מונעים על ידי הרצון לשלוט, להכניע ולתחזק את מעמדם כמין השליט. מתוך ראייה זו, כאשר האישה מתמוגגת ומתמוססת מהנאה, הגבר מרגיש שהיא נכנעה אליו והוא הוכיח את כוחו הגדול. דוגמה לגבר שהבנה זו עשויה להלוט אותה, נמצאת אצל בוקובזה (2017): "אני אוהב לעשות מה שאני רוצה ומתי שאני רוצה. אני צריך להיות בשליטה. הבחורה צריכה ליהנות איתי, לספק אותי ולהסתפק ממני" (עמ' 176). מכיוון אחר, חקר הגבריות מעלה כי היכולת של הגבר לספק מינית את בת זוגו נתפסת ככלי למבחן גבריותו. בוקובזה (2017) מספר על שבטים בהם גבר, שאינו מצליח לספק את בת זוגו, יכול למצוא את עצמו מבוזה ומושפל בפני כול (עמ' 177). הגבריות והכבוד הגברי שזורים ביכולת המינית, וכל מי שרוצה לתפוס את עצמו כגבר ראוי, חייב לספק את הסחורה המינית. כאשר מרכיב זה משמעותי בחוויה, המפגש המיני הופך במידה רבה למבחן גבריות ופחות להתייחדות זוגית.

היה כבר מי שזיהה את הפטריארכיה כמחסום בפני שותפות-אמת: "עליונות הגבר כתפישת עולם היא בעיני המחסום הגדול ביותר ליצירת שותפות אמת בין גברים לנשים. באהבה אין מקום לשולט ונשלט" (נרדי ונרדי, 1992) (עמ' 18). מהממצאים עולה האפשרות כי בשל מושרשות

התפיסה שעל פיה גברים מנסים לשלוט, מוחצת פרשנות אחרת למציאות, שעל פיה גברים חיים עם נשים מתוך עמדת מוצא שוויונית והדדית. כאשר יש דפוס מקובע של עליון ותחתון, שולט ונשלט, מי שעושה ומי שנעשה לו, לא תיתכן זוגיות בה שותפים שני סובייקטים, מי שמאמין שזהו הדפוס האפשרי היחיד, יתקשה להבחין במציאות שונה הניצבת לנגד עיניו. התשתית המושגית שטווה התפיסה המרקסיסטית אינה מסוגלת לקיים בתוכה את האפשרות השוויונית, בשל המהות הקונפליקטואלית שהיא מכוננת בין המינים.

התחשבות במקום הגדול שהזוגיות, הדדיות, השאיפה למיניות של שניים והרגישות לכאב הנשי, מאפשרת ראייה שונה של השאיפה שבת הזוג תגיע לעונג ולהתענגות שכן הזוג חווה בזכותה. כך גם נראה שהבינה מישהי (מור סלע, 2017): "ההנאה השלמה והאמיתית של האיש היא כשהאישה מתענגת. אין לו הנאה רק מלהכניס ולהוציא. זה טכני... העונג הגדול ביותר שיש לאיש, יותר מזה שלו, הוא כשהאישה נהנית" (עמ' 286). העונג הנשי יכול להתקיים בתוך מסגרת של יחסי כוח, אולם זו אינה המסגרת היחידה המסוגלת להכיל אותו ולהעניק לו משמעות. המובן הפשוט יותר של הקולות הגבריים שעלו בראיונות הוא, שהם מבקשים להיות עם בנות זוגם בהוויה משותפת ככל האפשר.

ה.3 – תמה 3 – המרחב המיני ומאפייניו הייחודיים :

דונלד ויניקוט (2013) התייחס לחוויות שונות, דוגמת משחק (play), ככאלו שמתרחשות במרחב מעבר. למרחב זה מאפיינים חמקמקים המקשים על תפיסתו. באופן דומה נראה כי המיניות מהווה מרחב בעל מאפיינים המקשים לתפוס אותו, למללו ולפענחו. אצל ויניקוט המרחב המעברי הוא מקום בו לא ניתן לזהות את הפער בין המציאות והדמיון והוא מושפע הן מהמציאות הפנימית רוויית הפנטזיות והדימויים של האדם והן מהמציאות החיצונית, באופן שלא ניתן לכמתו:

"החלק השלישי בחייו של אדם, חלק שאיננו יכולים להתעלם ממנו, הוא תחום הביניים של **חוויה**, שתורמים לו המציאות הפנימית והחיים החיצוניים גם יחד" (עמ' 36).

דוגמה מרכזית למרחב שכזה היא ההוויה של המשחק, שבעיני ויניקוט היא צורת חוויה העומדת בפני עצמה: "הנקודה המהותית במסר שלי היא שהמשחק הוא חוויה, חוויה יצירתית תמיד, שהוא חוויה ברצף מרחב-זמן, צורה יסודית של לחיות (living)" (עמ' 76). מי ששוהה במרחב של משחק לא רשאי להכניס לתוכו את המציאות הקשיחה והצלולה, משום שכך יפוגג את ההוויה המשחקית. למשל אב שמשחק עם בנו, שמגיש לשפתיו סיר שבו 'בישלי' 'מרק', יכול לומר לבנו שבאמת אין כאן מרק ויש כאן רק 'מרק' משחקי אותו הוא 'בישלי', אך בכך הוא יחלל את המשחק. מי שמשחק מודע במידה מסוימת לגרשיים שמלווים כל פעולה, אך הוא בכל זאת מתייחס ברצינות מענגת למשחק שבו הוא שרוי.

הבקשה שויניקוט מפנה ביחס למרחב המשחקי היא להניח לו להיות לא פתור, ממוקם בין לבין: "את תרומתי אני רואה בבקשה לקבל את הפרדוקס הזה, להיות סובלניים כלפיו ולכבדו, ולא ליישב אותו" (עמ' 31). ויניקוט עומד על כך שלא ניתן להבין בכלים המציאותיים את המרחב המשחקי, אך בהחלט ניתן לנסות לדחוק אותו מתוך מרחב החוויה האישית. **"משחק אינו שייך, בעצם, לא למציאות נפשית פנימית ואף לא למציאות חיצונית ... אם משחק איננו בפנים ואף לא**

בחוץ, היכן הוא? (עמ' 115). על פי ההצעה של ויניקוט, הבחירה המתאימה היא להותיר את תהיית סימן השאלה ללא מענה ולשוב אל המשחק, שבתוכו השאלה איננה מטרידה.

ההכרה במרחב המיני קודם כול כמרחב שעומד בפני עצמו וחורג ממרחבי החיים "המציאותיים", יכולה להנהיר את המפגש המתעתע והמבלבל עם המיניות. כך אפשר להתקרב להבנת החוויה שהמיניות היא משהו "לא ידוע" הנחווית כמשהו לא ברור. כיוון שזו מציאות ייחודית, כמעט טבעי שלא יהיה פשוט למצוא את המילים המתאימות לה, שיוכלו להתקרב אליה ולבטאה באופן שיש לו משמעות. בשל כך התחושה החוזרת שהתקשורת הזוגית סביב המיניות נתפסה כטובה, אך פעמים רבות כמעט שלא התקיימה ברובד המילולי, מתקבלת על הדעת. ייתכן כי לגוף קל יותר לפעול בתוך צורת החוויה של המרחב המיני, וליכולות המילוליות והקוגניטיביות קשה יותר להסתגל אליו, וכך יכולים בני אדם למצוא את עצמם מובלים על ידי גופם ומה ששוקק מתוכו. גם הפער החוזר בין ההכרה במיניות האישית לבין הקושי להכיר או לדמיין שאצל אחרים קיימת מיניות, עשוי להיות מוסבר בזכות ראיית המיניות כשייכת למרחב ביניים, שאינו כאן ואינו שם ויש לו (היעדר) כללים משלו.

החיבור בין המיניות למרחב המעבר המשחקי-מתעתע עשוי להניח את הבסיס להתרגלות לשהות בתוך המרחב המיני ולמצוא בתוכו את הדרכים שניתן ללכת בהן ואת אלו שעדיף לוותר עליהן. בבסיס מרחבי המעבר ניצבת יצירתיות הכרוכה בחוסר וודאות ובאי חתירה לדרך מוגדרת ונוקשה. לא ניתן להפריד בין היצירתיות לבין עוצמת החוויה המינית, כפי שאמרה מישהי "אפשר מהר מאוד להיכנס לשגרה בתוך מין. כל אחד יודע על איזה כפתור ללחוץ כדי לגרום לשני להגיע לאורגזמה ומהר מאוד הכול מתרוקן מתוכן" (מור סלע, 2017). המשחקיות היצירתית חותרת תחת היווצרות שגרה ומנביעה את החיבור לחוויה ההווה, וכאשר מוציאים אותה מהמשחק, המפגש המיני יכול להפוך לפעילות טכנוקרטית, מונוטונית ותפלה.

בהקשר זה ניתן היה לחשוב על ההלכה - שהיא מערכת משפט פורמלית, קשיחה ומציאותית - כגורם שצפוי לפגוע בחיות של המרחב המיני. אולם מתוכן הראיונות עולה כי ההלכה כמעט שאינה משפיעה על המרחב המיני עצמו ועל האופן שבו הוא נחוה. אמנם ההלכה קובעת מתי מותר לו להתרחש ומתי הכניסה אליו אסורה, אך בשעה שכבר נכנסים אליו, במרבית המקרים אין היא תופסת נפח במרחב ובחוויה.

בשעה שההלכה מתירה את ההתרחשות המינית הזוג חופשי למדי, אך גם כאשר ההלכה אוסרת את ההתרחשות המינית, יש לא מעט שפיעלו בין החוויה המינית לבין הצו ההלכתי, כאשר הצו ההלכתי לא היתרגם בתוכם לחוויה ולא עורר רגשות, הצו "לא היה בלופ". בתוך המרחב המיני הזוגי כמעט שלא הוזכר השיח ההלכתי - המתאפיין בצווים נורמטיביים האוסרים או מצווים על מעשים "טובים" - כאשר גם חוויות שיכולות להיות דתיות וחיוביות, משום שהמיניות נתפסת בעיניים ההלכתיות כחשובה וחיובית, לא היו נפוצות.

מרבית המרואיינים נגעו בבנות זוגם לפני החתונה, בתקופה בה נגיעה זו הייתה אסורה על פי ההלכה. אצל חלקם נוצר מתח בין הרצון לגעת והצו האוסר אך אצל חלק לא מבוטל כלל לא נוצרה חוויה בשל הפער. האפשרות לתפוס ולדעת על שני צדדים הסותרים זה את זה, ועם זאת לא לחוות כל קונפליקט חוייתי, מוכרת מהכתיבה הפסיכואנליטית. מיטשל (2003) התייחס לכך שבכל אדם יש חלקי 'עצמי' שונים, שאינם בהכרח מתחברים זה לזה ולכן נוצרת גם האפשרות שלא תיחוה שום סתירה. הוא טוען כי "גילויים של חוסר-המשכיות ... הם חלק ממה שמעשיר

את החיים, באפשרם לתחומי התנסות סותרים להתפתח בלא הלחץ המתמשך למיתון ולאינטגרציה" (עמ' 144). בהקשר הנוכחי, ידיעת ההלכה ואיסוריה והמציאות בה הם ובנות זוגם נוגעים זה בזה אינם נתקלים זה בזה בתוך העצמי, אלא משתייכים לשני מרחבים שונים ולא משיקים של העצמי.

באופן דומה, גם בפער שהוזכר בין ההכרה במיניות האישית לבין הקושי לתפוס את האחרים כמי שיש להם קונפליקטים סביב המיניות, פער שהמשיך להתקיים גם כאשר ברמה הקוגניטיבית היה ברור למרואיינים שגם לחבריהם יש ברמה התיאורטית צרכים ורצונות מיניים, לא התרחשה אינטגרציה והמידע לא היתרגם לחוויה. הקיום של שני חלקים מקבילים ולא מתערבבים ניכר גם בכך שמרבית המרואיינים זיהו את המיניות כקונפליקטואלית וטבעית-חיובית גם יחד. אין מדובר על ניתוק, בו חיבור אל אחת מהאפשרויות מעלים את קיומה של האפשרות השנייה, אלא הכרה בו זמנית בשתי תפיסות שבאופן עקרוני סותרות זו את זו אך ברמה החווייתית שוכנות זו לצד זו בשלווה.

אומנם היו מקרים בהם התחוללה אינטגרציה, והצו האוסר הפך לחוויה שכללה רגשות מצפוניים כאשמה ובושה. באופן ייחודי, כאשר היה מדובר על מיניות של אדם אחד, רגשות קשים הורגשו ביתר שאת. באופן רגיל, האוננות היא מיניות של אדם אחד ולא של שני אנשים, ומיניות זו אסורה על פי ההלכה. האוננות מתוארת בעיקר כמשהו שקורה במציאות ופחות כמרחב שבו אפשר לשהות. כל המרואיינים לא רחשו כלפיה חיבה, וגם אם הם חוו באמצעותה עונג, היה זהו עונג מציאותי ונקודתי שלא נחוה כמשתייך למרחב בו אפשר להיות (being).

את הקושי להביע במילים את המרחב המיני ניתן להבין גם בעזרת מושג הלמידה ההתייחסותית הלא מתומללת (implicit relational knowing) (Lyons Ruth, 1998). מושג זה מתרחש בכל מיני סוגים של למידה שמתרחשים ויוצרים שינוי, מבלי שהם מקבלים ביטוי מילולי או סמלי. לרוב מתרחשת למידה זו במרחב הלא מודע והלא מילולי ואינה זקוקה למודעות או למילים על מנת להתקיים:

"The implicit knowings governing intimate interactions are not language-based and are not routinely translated into semantic form".

מושג זה המשיך להתפתח על ידי קבוצת בוסטון (2005), שעמדה על כך שבאמצעות הכרה בסוג הלמידה הלא מתומלל, ניתן להשתחרר מהציפייה ומהאמונה בכך שיצירת שינוי דורשת הבנה מילולית והפיכת התהליך הלא מודע למודע. הם מציעים כי תהליכים בינאישיים חשובים מסוגלים להתהוות גם ללא תקשורת מילולית וללא ששמים אליהם לב ולוכדים אותם בעדשת המודעות.

המחשבה על תהליכים המתרחשים ללא תיווך מילולי, עשויה להכווין לקראת קבלה של המרחב המיני ככזה שהלמידה וההתודעות אל סודותיו יכולה להסתדר גם ללא הרובד המילולי. אמנם תקשורת מילולית מסוגלת בהחלט לתרום ולסייע להתפתחות הקשר המיני, אך בבסיסה מתפתחת הידיעה המינית כמרחב שבו המילים אינן שער בו חובה לעבור. גוף יכול ללמוד גוף, איש משתלב עם תנועת אישה בחיבור שמתהווה ומתאים את עצמו מחדש ללא הרף. ייתכן כי ניתן להסתדר ללא מילים, להתפתח ולהתקרב בהיעדר שפה סמלית.

אפשרות זו עשויה להשתלב עם מרחב המעבר של ויניקוט, שגם בו המילים אינן זוכות ליחס "רציני" הרואה בהן את הכוח הבלעדי להנעת שינוי. מאז ויניקוט התפתחה והועשרה ההבנה כי

גורמים רבים התורמים לשינוי המתרחש בטיפול פסיכולוגי מושפעים ממרכיבים של הווייה והיבטים לא מילוליים. בהקשר המיני יש בכוח הכרה זו להרפות את הניסיון להמשיג ולמלא את ההתרחשות המינית, ולא כי איננו אוהבים מילים או כי הן אינן מניבות דבר, אלא כי הבסיס המהותי של ההווייה מתקיים ומסתדר גם בלעדיו. הרפיה זו עשויה להיחוות כשחרור והיפתחות ולא כוויתור ונסיגה, ולכונן את המיניות כמרחב של הווייה אותו ניתן לדעת באופן שאינו מתומלל.

ה. 4 תמה 4 – בין השתקה, שתיקה ודיבור :

דיבור הוא אחת מדרכי התקשורת המרכזיות בין בני אדם. בעזרתו ניתן למסור מידע, להביע רגשות, להעניק תחושות, ליצור או לגזול מקום ולהשפיע על המציאות בדרכים נוספות. הדיבור מהווה גם ערוץ לבידור ויצירת הקשר הנוגע במיניות. אמנם השפה הלא מתומללת של הגוף חשובה, אך המיומנות וההיכרות עם שפת המילים והכוח והאפשרויות שהן נושאות עמן, הופכות אותן לחשובות בעבור המרואיינים. כל מי שבחר להשתתף במחקר, בחר לשוחח על המיניות שלו בעזרת מילים, וגם גילה את ההערכה שהוא רוחש לשיח אודות המיניות.

דיבור נוכח גם בהיעדרו. כל המרואיינים התייחסו אל המיניות ככזו שבשלים או במצבים מסוימים בחייהם, אינה יכולה להיות מדוברת. לעיתים יצרה אפשרות הדיבור החסומה תחושת בידוד, לפעמים היא התקבלה כמובנת מאליה ולא עוררה חוויה חזקה ובחלק מהמקרים היא פטרה מהצורך לחוות ולהיפגש עם המיניות.

תחושת המושתקות שחלקם תיארו וגם הבחירה האישית והסביבתית לשתוק סביב המיניות, לא זכו לזמן רב בראיונות, מה שהותיר את הנסיבות, המניעים והתחושות סביבן מעורפלים למדי. על מנת לדעת יותר על הסיבות והמרכיבים השונים של השתיקה וההשתקה של גברים בהקשרים מיניים, יידרש מחקר נוסף. לצד זאת, ייתכן כי ניתן לתהות על מספר גורמים שנמצאו משמעותיים במחקרים שעסקו בגברים שנפגעו מינית ובקושי שלהם לחשוף (disclosure) את מה שעבר עליהם.

Sorsoli, Kia-Keating & Grossman (2008) קיבצו את החסמים שמצאו אצל גברים לשלושה סוגים שונים, שקיימו ביניהם מערכת יחסים דינמית ומורכבת. הם סיווגו את החסמים ככאלה הקשורים לאדם הנפגע (למשל תחושת אשמה), בין-אישית (חשש מהשלכות שליליות לדוגמה) וחברתית-תרבותית (למשל תפיסת גבריות). Easton, Saltzman & Willis (2014) תיקפו והרחיבו את ממצאי המחקר של סורסולי ועמיתיה אך הותירו את המבנה על כנו באמצעות ניתוח איכותני של 487 גברים שעברו פגיעה מינית והתייחסו אל הסיבות שבגללן הם ואחרים מתקשים לספר על הפגיעה. כך גם במחקר המשך (Gruenfeld, Willis & Easton (2017), תיקפו והעמיקו את ההבנה באמצעות ראיונות עם 8 מטפלים מנוסים המתמחים בפגיעות מיניות של גברים, על מנת להבין את החסמים הניצבים בפני חשיפת הפגיעה.

אמנם לא ניתן להשוות במישרין בין גברים שנפגעו מינית לאלה שלא, אך ייתכן ששווה לבחון את האפשרות שחלק מהממצאים רלוונטיים גם לאוכלוסייה שלא חוותה פגיעה. ייתכן כי הבחירה לשמור על קשר השתיקה הושפעה מגורמים כחשש מפני ההשלכות שתהיינה לדיבור על מינית; היתפסות כמי שאינו גבר ראוי; אמונה שלא יקבלו תגובה הולמת; מציאות שבה הם חוו תגובה הודפת או עוינת; תחושות פְבושה, אשמה, כעס, בלבול, כאב; האיום שחשיפת הרגשות מהווה על המעמד החברתי כגבר השולט ברגשותיו. לצד גורמים אלה, ניתן להציע את ההקשר החברתי בו

נתונים גברים דתיים לאומיים, שבו דיבור בגיל צעיר על מיניות עשוי להיתפס ככזה שמתייחס אל מיניות אסורה הלכתית, וכך הילדים עשויים לסבול מסטיגמה, כפי שמתאר, למשל, צביאל שהוא וחבריו שעסקו במיניות נקראו 'סוטים'. מלבד זאת, המיניות נתפסת כדבר "לא צנוע" שלא בסדר להתייחס אליו בגלוי ולהפר את הצניעות, מה שעשוי להקשות על הדיבור ולהטעין אותו ברגשות שיפחיתו את הסבירות שדיבור אכן יתרחש.

כפי שמציעים במחקרים העוסקים בקושי לחשוף ולדבר על מיניות, עצם ההכרה בכך שזימת שיחה היא פעולה הכרוכה בקשיים, עשויה לעודד פניות שיגיעו אל הגברים ויזמינו אותם לדבר. ואמנם, ברוב המקרים שבהם דמויות מבוגרות - הורים, מורים או מדריכי חתנים - הפרו את השתיקה סביב המיניות, ההתייחסות שלהם התקבלה כחיובית. עצם היכולת לשוחח, נחוותה כמי שפתחה והגמישה את היכולת לחיות עם הפן המיני של הקיום ולקבל את הדיבור כאפשרי וזמין יותר. לצד התרומה של השיחה עם דמות מלמדת, התגלתה גם אמביוולנטיות לא מבוטלת מצד המרואיינים, שמסיבות שונות לא הביאו את עצמם לשיחה או הגבילו את תוכנה.

האמביוולנטיות בלטה גם בנוגע לאפשרות לפנות לייעוץ מצד איש או אשת מקצוע. רבים לא התייחסו לאפשרות לפנות, גם במצבים בהם הם חוו קושי; אחרים שקלו אותה ובחרו שלא לפנות ויש גם מי שפנו ונעזרו. כל מי שפנה לייעוץ שמח בכך למפרע, אך תהליך הפנייה לא היה פשוט. אפשר לציין כי קיום הריאיון עמי היווה סוג של פנייה בעבור חלק מהמרואיינים, בין אם במפורש או באופן מובלע. בשל כך, ייתכן כי הקושי שעלה אצל המרואיינים קטן לעומת זה שחווים מי שאינם מוכנים לשוחח על המיניות שלהם, או שהכלים המאפשרים להם לפרוץ את השתיקה עשירים יותר.

המציאות שבה הדיבור על מיניות אינו מובן מאליו, טבעי או מתקיים באופן סדיר, נראית ככזו שאינה תואמת את המציאות החברתית המאפיינת את התרבות המערבית-ליברלית. עוד בשנות השבעים כתב מישל פוקו (1996) כי אין גבול לדיבור על מיניות שהוא פוגש: "סביר שאנו מדברים על-אודותיו יותר מאשר על כל דבר אחר ... אנו משכנעים את עצמנו באמצעות דאגה מוזרה שלעולם איננו אומרים די הצורך בנושא זה ... קרוב לוודאי שהחברה חסרת הסבלנות מכל החברות, זו המסרבת יותר מכל האחרות להשתתק בנוגע למין, היא זו שלנו" (עמ' 25-26). המרחב החברתי והמדיה מוצפים בשדרים מיניים ובגילויים בוטים ובולטים של מיניות, מה שיכול היה ליצור שיח והתייחסויות גלויות למיניות.

בשל כך ייתכן כי קיים פער סוציולוגי בין הציבור הדתי-לאומי לבין מי שאינם משתייכים אליו. לצד אפשרות זו, יכול להיות כי ריבוי המלל וההתעסקות הבלתי פוסקת במיניות, אינו הופך את הדיבור אודותיה לפשוט או מחובר רגשית, כפי שלמשל אמרה מישהי: "לאנשים יש פורנו כל היום אבל אין להם מושג מה זו מיניות" (מור סלע, עמ' 41). הנוכחות הציבורית של המיניות לא בהכרח מספרת כי מתקיים שיח על המיניות, ולכן - כפי שכתב פוקו - ממשיך להתקיים הצורך לדבר עליה. הד לאפשרות השנייה ניתן למצוא גם בשיח של הגברים עם חבריהם. השיח עם בני קבוצת השווים התקיים ברובו בין חברים שחלקו את אותו המצב והתרכז בשלבי הילדות ובמיניות האסורה של אדם אחד. שיח זה נתן ביטוי לפנטזיות ולשיח על מיניות שמתקיים בין מתבגרים. מעט מהשיחות בין חברים תוארו ככאלו שהתרחשו בין חברים בוגרים. עם זאת, השיחות המעטות הללו תוארו ככאלו שתרמו ותמכו בגברים שיזמו אותן.

השיח עם בת הזוג נמצא ככזה שעומד בניגוד לשיח המוגבל והאמביוולנטי סביב מיניות, בכל הנוגע לדיבור עם דמויות מלמדות, חברים או פנייה לייעוץ. השיח עם בת הזוג נתפס אצל כל

המרואיינים כבעל חשיבות ולפי תפיסתם ככזה שמתקיים או כחסך מכאיב, אצל מי שאין ביניהם שיח מספק. דיבור על מיניות של שני בני אדם נחוה ונתפס ככזה שצריך להתקיים והתגלה כשאיפה בה המרואיינים היו מעוניינים, גם במקרים שבהם הוא לא התאפשר. נדמה כי בעיניהם זוגיות טובה כוללת בתוכה גם שיח זוגי פתוח על המיניות שלהם.

המרחב הזוגי הוא ההקשר היחידי בו מתירה ההלכה קשר מיני. השיח על מיניות אינו חופשי ממגבלות, כך למשל אומרת המשנה (חגיגה ב, א) כי "אין דורשין בעריות בשלושה", ופרשנה (רמב"ם, ברטנורא) הסבירו כי מותר לדון בדיני עריות ומיניות יחד עם עוד שני תלמידים אבל לא בנוכחות שלושה. המיניות נתפסת כנושא שדורש דיוק ורגישות ולכן ראוי להגביל את השיח (הציבורי) אודותיו. ייתכן כי המרחב הזוגי, בו המיניות מתאפשרת, מותרת ואף רצויה ונדרשת בעיני ההלכה, נתפס כמקום שיכול לשאת גם שיח סביב מיניות וכי בתוכו שיח זה אף נחוץ. נראה כי בכל מה שנוגע למרחבים החורגים מהמרחב הזוגי, השיח מתאפיין בנוכחות גבוהה יותר של חסמים ואמביוולנטיות, גם כאשר ברור לגברים כי ההלכה מתירה להתייעץ או לפנות לאחרים באופן אישי.

1. סיכום

הקול, החוויה והיחס של גברים דתיים לאומיים למיניות שלהם ולצדדיה הרחבים, לא זכו לתשומת לב מחקרית. המחקר הנוכחי מגשש ומשרטט קווי מתאר, כפי שעלו מתוך ראיונות איכותניים עם גברים דתיים לאומיים, הנשואים בין שנתיים לאחת עשרה.

ממצאי הראיונות, כפי שעלה מתוך ניתוח תמתי על פי תיאוריה מעוגנת בשדה, העלו את הווקטור (או גורם, מניתוח גורמים) הפונה אל בת הזוג ומה שיש בין בני הזוג, כמרכיב הבולט ביותר בהשפעתו על המרחב המיני, כפי שנתפס על ידי הגברים. הנוכחות הנשית נתפסה כמשמעותית לא רק הלכה למעשה אלא גם מצד השאיפה של המרואיינים לנוע ככל האפשר לקראת חיבור הדדי, קרוב ומשתף, בו מצויים שני בני אדם בוחרים, מחוברים ומשתוקקים.

עולם הרגש התגלה כעשיר ורב משמעות וככזה שנוכחותו תפסה מקום נרחב בחוויה הגברית. מקומן של המילים והשיח עלו ככאלו שמצד אחד נתפסו כחשובים, אך היכולת לבטא ולהעניק להם נפח עמדה בפני קשיים לא מועטים. בהקשר של השיח, הדיבור עם בת הזוג נמצא כחריג וככזה שבאופן יחסי קיבל יותר מקום משאר הכתובות שעמן ניתן לשוחח על המיניות.

נראה כי התשוקה המינית זוכה ליחסים שונים אצל כל אחד מהמרואיינים, כאשר אצל מרבית המרואיינים השתקפו מספר גישות כלפיה. ההלכה נלקחה בחשבון כמסוגלת להשפיע ולעצב את היחס כלפי המיניות. ההלכה וחוקיה מסדירים ומגדירים גבולות זמן בהם רשאית המיניות להתרחש וגם קובעת אלו פעילויות מיניות מותרות ואלו אסורות. עלה כי במקרים רבים ההלכה לא חלחלה אל החוויה המינית המודעת, כאשר המיניות התקיימה בהקשר הזוגי, אך בו בזמן, בכל הנוגע לאוננות ההלכה ואיסוריה תפסו יחסית יותר נפח רגשי.

שלל נקודות הממצאים לא עלו בקנה אחד עם הידע המצוי בספרות המחקר המגדרית, העוסקת בפמיניזם ובגבריות. הוצע כי מוקד אי ההתאמה מתארגן סביב הנחת המוצא המגדרית-מרקסיסטית, שעל פיה היחס בין המינים השונים מצוי בקונפליקט מתמיד ומהותי, וכי לעולם ימשיכו להתקיים יחסי כוח דכאניים בין המינים. בנוסף, נמצא פער בין החשיבות הרבה

שהתפקוד המיני זוכה לה במחקר הגבריות, לבין חוויות המרואיינים, בהן הגבריות לא תפסה מקום נרחב. פערים אלו יוכלו להמשיך ולהיבחן במחקרים עתידיים.

בחיבור בין מושגים מעולם הפסיכואנליזה והמחקר הוצע לחשוב על המיניות ככזו שיכולה לחבר בין שני סובייקטים - להם יש עולם פנימי עשיר ובוחר ואפשרות להיות נוכחים יחדיו במרחב המיני – בתוך מיניות של שני אנשים, או לקבל צורה של מיניות של אדם אחד, הפועל אל מול אובייקט מנוכר וחסר פנים ועומק.

כמו כן, הועלתה האפשרות לחשוב על המיניות כעל מרחב עם מאפיינים משלו, בו המילים אינן הכרחיות או טבעיות, בו קשה להבדיל בחדות בין מציאות חיצונית ופנימית ובתוכו גבולות מסוגלים להתמוסס. המרחב המיני הוא מרחב ביניים הדורש התוודעות ופענוח משלו ובו היכולת להיות (being) חשובה ומרכזית.

המחקר הנוכחי מעלה ממצאים ראשוניים, הדורשים מחקרי המשך שימשיכו וירחיבו את ההבנה בכל אחת מהנקודות המרכזיות שעלו. כמו כן, צפויה לצמוח תועלת רבה מהשוואה בין אוכלוסיות שונות, שתוכל לסייע להבין כיצד ההשתייכות החברתית משפיעה על האופן שבו מתעצבות החוויות המיניות. כעת לא ניתן לדעת מה מהממצאים מושפע מההשתייכות של המרואיינים לציבור הדתי לאומי וכן מהעובדה שכלל המרואיינים מתאפיינים בגילאים מסוימים, בהיותם נשואים וגם במשך זמן נישואין מוגדר. המכנים המשותפים הרבים שיש בין המרואיינים מקשים להכליל את הממצאים מעבר לאוכלוסייה המדויקת שעליה הם נערכו.

מלבד המגבלות הנוגעות למדגם הקטן, ייתכן ומגבלת המדגם וגבולותיו הצרים נוגעת גם לציבור הדתי לאומי, המתחלק אף הוא לתת אוכלוסיות. ישנם חלקים מהציבור הדתי לאומי שאינם עושים שימוש בפייסבוק ומי שהאפשרות ליצור שיח סביב מיניות מרתיעה אותם מסיבות שונות, שחלקן אישיותיות וחלק חברתיות. חלקים אלו לא קיבלו ביטוי במחקר הנוכחי. רב הנסתר על הגלוי, אך מחקר זה מציב בסיס ידע שאליו ניתן יהיה לייחס את ממצאי העתיד. בנוסף, הוא פותח אפשרות להתבונן על המיניות הגברית בכלל ועל המיניות הגברית בהקשרים זוגיים בפרט, ככזו שיכולה להיות מובנת בצורות שונות מאלו המצויות במרבית המחקר הקיים.

ז. ביבליוגרפיה:

- Basson, R. (2000). The female sexual response: a different model. *Journal of sex & marital therapy*. Jan-Mar ;26(1):51-65.
- Basson, R. (2005). Women's sexual dysfunction: Revised and expanded definitions. *Canadian Medical Association Journal*. May Vol 172(10): 1327-1333.
- Benjamin, J. (1992). Recognition and destruction. *Relational perspectives in psychoanalysis*.
- Benjamin, J. (1995), *Like Subjects, Love Objects: Essays on Recognition and Sexual Difference*. New Haven, CT: Yale University Press.
- Benjamin, J. (2004). Beyond doer and done to: An intersubjective view of thirdness. *The Psychoanalytic Quarterly*, 73(1), 5-46.
- Boston Change Process Study Group. (2005). The "something more" than interpretation revisited: Sloppiness and co-creativity in the psychoanalytic encounter. *Journal of the American Psychoanalytic Association*, 53(3), 693-729.
- Butler, J. (1990). *Gender trouble: Feminism and the subversion of identity*. New York, NY: Routledge.

- Campbell-Kibler, K., Podesva, R. J., Roberts, S. J., & Wong, A. (Eds) (2001). *Language and sexuality: Contesting meaning in theory and practice*. Stanford, CA: CSLI Publications.
- Carter, E. A., & McGoldrick, M. (Eds.). (1999). *The expanded family life cycle: Individual, family, and social perspectives*. Allyn & Bacon.
- Weinberg, M. S., Williams, C. J., Kleiner, S., & Irizarry, Y. (2010). Pornography, normalization, and empowerment. *Archives of Sexual Behavior*, 39(6), 1389-1401.
- Chivers, M. L., Seto, M. C., Lalumière, M. L., Laan, E., & Grimbos, T. (2010). Agreement of self-reported and genital measures of sexual arousal in men and women: A meta-analysis. *Archives of sexual behavior*, 39(1), 5-56.
- Connell, R. W., & Connell, R. (2005). *Masculinities*. Univ of California Press.
- Connell, R. W., & Messerschmidt, J. W. (2005). Hegemonic masculinity: Rethinking the concept. *Gender & society*, 19(6), 829-859.
- Donaldson, M. (1993). What is hegemonic masculinity?. *Theory and society*, 22(5), 643-657.
- Easton, S. D., Saltzman, L. Y., & Willis, D. G. (2014). "Would you tell under circumstances like that?": Barriers to disclosure of child sexual abuse for men. *Psychology of Men & Masculinity*, 15(4), 460.
- Gruenfeld, E., Willis, D. G., & Easton, S. D. (2017). "A Very Steep Climb": Therapists' Perspectives on Barriers to Disclosure of Child Sexual Abuse Experiences for Men. *Journal of child sexual abuse*, 26(6), 731-751.
- Fivush, R. (1989). Exploring sex differences in the emotional content of mother-child conversations about the past. *Sex Roles*, 20(11), 675-691.
- Fivush, R., Brotman, M. A., Buckner, J. P., & Goodman, S. H. (2000). Gender differences in parent-child emotion narratives. *Sex roles*, 42(3-4), 233-253.
- Freud, S. (1916). "Wild" Psychoanalysis. *The Psychoanalytic Review (1913-1957)*, 3, 216.
- Frances, K. (2018). The tightrope of desire: A qualitative study of sexual conflict in single heterosexual Orthodox Jewish men. *Psychoanalytic Psychology*, 35(1), 31.
- Hanisch, C. (1969). The personal is political. *Radical feminism: A documentary reader*, 113-16.
- Hastings, P. D., McShane, K. E., Parker, R., & Ladha, F. (2007). Ready to make nice: Parental socialization of young sons' and daughters' prosocial behaviors with peers. *The Journal of Genetic Psychology*, 168, 177-200.
- Holland, J., Ramazanoglu, C., Sharpe, S., & Thomson, R. (2004). *The male in the head: Young people, heterosexuality and power*. London: Tufnell.
- Kaplan, H.S. (1979). *Disorders of sexual desire*. New York: Brunner/Mazel.
- Kelley, S. (1981). Some social and psychological aspects of organic sexual dysfunction in men. *Sexuality and Disability*, 4(2), 123-128.
- Kimmel, M. S. (2005). *The gender of desire: Essays on male sexuality*. Albany: SUNY.
- Kivel, P. (2010). *Men's work: How to stop the violence that tears our lives apart*. Simon and Schuster.
- Klein, M. (1952). The origins of transference. *The International journal of psycho-analysis*, 33, 433.
- Lyons-Ruth, K., Bruschiweiler-Stern, N., Harrison, A. M., Morgan, A. C., Nahum, J. P., Sander, L., ... & Tronick, E. Z. (1998). Implicit relational knowing: Its role in development and psychoanalytic treatment. *Infant mental health journal*, 19(3), 282-289.
- MacKinnon, C. A. (1989). *Toward a feminist theory of the state*. Harvard University Press.
- Mahalik, J. R., Locke, B. D., Ludlow, L. H., Diemer, M. A., Scott, R. P., Gottfried, M., & Freitas, G. (2003). Development of the conformity to masculine norms inventory. *Psychology of Men & Masculinity*, 4(1), 3.

- Mascaro, J. S., Rentscher, K. E., Hackett, P. D., Mehl, M. R., & Rilling, J. K. (2017). Child gender influences paternal behavior, language, and brain function. *Behavioral Neuroscience*, 131(3), 262.
- Mailer, N. (2000). *The Armies of the Night* (New York: New American Library, 1968). *Hereafter to be referred to us Armies*, 54.
- Masters, N. T., Casey, E., Wells, E. A., & Morrison, D. M. (2013). Sexual scripts among young heterosexually active men and women: Continuity and change. *Journal of Sex Research*, 50(5), 409-420
- Masters, W. H., & Johnson, V. E. (1966). *Human sexual response*. Boston, MA: Little Brown.
- McCabe, J., Tanner, A., & Heiman, J. (2010). The impact of gender expectations on meanings of sex and sexuality: Results from a cognitive interview study. *Sex Roles*, 62(3-4), 252-263. doi:10.1007/s11199-009-9723-4
- McPhillips, K., Braun, V., & Gavey, N. (2001, March). Defining (hetero) sex: how imperative is the "coital imperative"? In *Women's Studies International Forum* (Vol. 24, No. 2, pp. 229-240). Pergamon.
- Melchioda, G., and B. Solan. 1999. *Beyond Viagra: A commonsense guide to building a healthy sexual relationship for both men and women*. New York: Owl books.
- Miles, L. (1993, September). Women, AIDS, and power in heterosexual sex: A discourse analysis. In *Women's Studies International Forum* (Vol. 16, No. 5, pp. 497-511). Pergamon.
- Muhamad, R., Liamputtong, P., O'Halloran, P., Low, W. Y., & Moolchaem, P. (2016). Meanings of Sexuality among Heterosexual Women: A Metasynthesis. *International Journal of Sexual Health*, 28(3), 187-204.
- Nagoski, E. (2015). *Come as you are: The surprising new science that will transform your sex life*. Simon and Schuster.
- Person, E. S. (1980). Sexuality as the mainstay of identity: Psychoanalytic perspectives. *Signs: Journal of Women in Culture and Society*, 5(4), 605-630.
- Ribner, D. S., & Rosenbaum, T. Y. (2005). Evaluation and treatment of unconsummated marriages among Orthodox Jewish couples. *Journal of sex & marital therapy*, 31(4), 341-353.
- Potts, A., Gavey, N., Grace, V. M., & Vares, T. (2003). The downside of Viagra: women's experiences and concerns. *Sociology of Health & Illness*, 25(7), 697-719.
- SIECUS (1996). *SIECUS position statement on human sexuality, sexual health and sexuality, education and information*. *SIECUS Report*. New York: Sexuality Information and Education Council of the United States.
- Smith, C. (2007). *One for the girls!: the pleasures and practices of reading women's porn*. Intellect Books.
- Shalev, O., Baum, N., & Itzhaki, H. (2013). "There's a Man in My Bed": The First Experience of Sex Among Modern-Orthodox Newlyweds in Israel. *Journal of sex & marital therapy*, 39(1), 40-55.
- Sorsoli, L., Kia-Keating, M., & Grossman, F. K. (2008). "I keep that hush-hush": Male survivors of sexual abuse and the challenges of disclosure. *Journal of Counseling Psychology*, 55(3), 333.
- Tiefer, L. (1986). In pursuit of the perfect penis: The medicalization of male sexuality. *American Behavioral Scientist*, 29(5), 579-599.
- Tolman, D. L., Davis, B. R., & Bowman, C. P. (2016). "That's Just How It Is" A Gendered Analysis of Masculinity and Femininity Ideologies in Adolescent Girls' and Boys' Heterosexual Relationships. *Journal of Adolescent Research*, 31(1), 3-31.

- Vandello, J. A., & Bosson, J. K. (2013). Hard won and easily lost: A review and synthesis of theory and research on precarious manhood. *Psychology of Men & Masculinity, 14*(2), 101.
- Vance, C. S. (1984). *Pleasure and danger: Exploring female sexuality*.
- Yan, E., Wu, A. M. S., Ho, P., & Pearson, V. (2011). Older Chinese men and women's experiences and understanding of sexuality. *Culture, health & sexuality, 13*(9), 983-999.

- אורשלימי. ש. (2014) הטרוסקסואליות, כאב, התנגדות: חוויותיהן של נשים עם ויסטיבוליטיס, עבודה לשם קבלת תואר מוסמך, אוניברסיטת בר אילן, רמת גן.
- ארון. ל. (2013). המפגש. עם עובד.
- בוקובזה. ג. (2017). הזרמה של הגבריות החדשה. מודן.
- בורדייה. פ. (2007). השליטה הגברית. רסלינג.
- בנג'מין. ג'. כבלי האהבה. (2005). דביר.
- בר-גל. ד. שקדי, א. (2005). מלים המנסות לגעת: מחקר איכותני—תיאוריה ויישום. רמות.
- דבורקין. א. (1987). משגל. בבל.
- דיינס. ב. ופרט. א. (2004). גישות פסיכו דינאמיות לבעיות מיניות. קריית ביאליק: אח.
- הלוי-עמר. ג. (2007). גבריות וחינוך דתי: הזיקה שבין תהליכי הסוציאליזציה הבית-ספריים והצבאיים לבין דגמים של גבריות בקרב בוגרי החינוך הממלכתי דתי בישראל. אוניברסיטת בר אילן.
- ויניקוט. ד. ו. (2013), משחק ומציאות, עם עובד.
- ירום. נ. (2003) ההיסטרי שבי ההיסטרי שבנו: הפסיכואנליזה של המאבק בין המינים המתחולל בגוף. דביר.
- מוטייה. ו. (2014), מיניות: מבוא קצר מאוד, מוסד ביאליק.
- מור סלע. ת. (2017). ערות. ידיעות ספרים.
- מיטשל. ס. (1993/2003). תקווה ופחד בפסיכואנליזה. תולעת ספרים.
- מירום, ר. (2012), נשים בסקס פוליטיקה גוף ונפש, עבודה לשם קבלת תואר מוסמך, האוניברסיטה העברית, ירושלים.
- מקינן. ק. (2005). פמיניזם משפטי בתיאוריה ובפרקטיקה. רסלינג.
- נרדי. ח. נרדי. ר. (1992). גברים בשינוי. מודן.
- פרויד. ז. (2002). הטיפול הפסיכואנליטי. עם עובד.
- פינקלשטיין. א. (2017), הנישואין והגירושין בחברה הדתית לאומית סקירת נתונים, נאמני תורה ועבודה.
- פרינס. מ. (2011), התמודדות נשים דתיות לאומיות עם מיניות וגוף לאחר החתונה, עבודה לשם קבלת תואר מוסמך, אוניברסיטת בר אילן, רמת גן.
- קוהוט. ה. (2005). כיצד מרפאת האנליזה. עם עובד. תל אביב.
- רוסו. ז' ז' (2009), אמיל או על החינוך, מאגנס, ירושלים.

שאלות לראיון חצי מובנה

1. תוכל לתאר את המפגש הממשי הראשון שלך עם המיניות?
2. בקשר עם בת הזוג לפני החתונה – בתקופת האירוסין – באיזו מידה המיניות העסיקה אותך? תאר רגע בו הרגשת רגשות מיניים ואיך הגבת אליהם? האם שוחחת עם בת הזוג באותו זמן או בזמן אחר?
3. לקראת החתונה, מה היה חשוב לך לדעת על מיניות ומה ציפית מהדרכת החתנים? (לא לפתח את הנושא מעבר לשלוש-חמש דקות).
4. איך הייתה החוויה בפעם הראשונה שבה קיימתם יחסי אישות?
כיצד התנהלה התקשורת ביניכם ועד כמה הצלחתם לשוחח ולפתוח את הרגשות ולשתף סביב החוויה. האם היה צורך ועד כמה נעזרתם זה בזה ובאחרים?
5. מה המקום של המיניות בשבילך באופן פרטי וכזוג?
6. מה אתה אוהב במיניות? מה קשה לך? האם אתה משתף מישהו בקשיים? תוכל לתאר תחושות שעולות לך בהקשרים מיניים?
7. האם עולה לך שאלה או נושא שנראים לך חשובים ולא התייחסנו אליהם?